

ЗВУКЪТ
НА ТИШИНАТА
ДВИЖЕНИЕТО
НА СВЕТЛИНАТА

разговор с доц. д-р Любка Ганчева

ЕКАТЕРИНА КАРАВЕЛОВА

между трагизма и величието

ОТКРАДНАТИ МИГОВЕ ОТАОН

разговор с фотографа

Александър Михайлов

ЛАГЕРИТЕ НА СМЪРТТА

ЛЕВСКИ

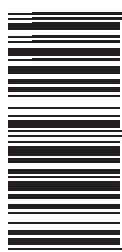
???

4,00 лв.

02

ISSN 1313 - 9320

9

771313932005

www.svet.bg

СВЕТ

БР. 2/2013

ателие
книжарница

къща за птици

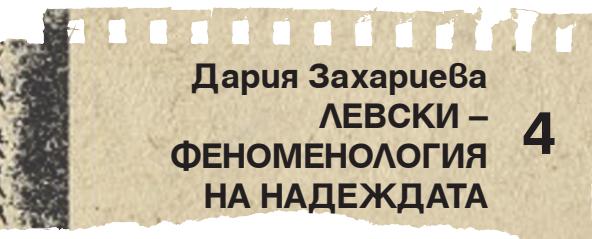

ателие книжарница къща за птици

София, ул. „Проф . Асен Златаров“ 22

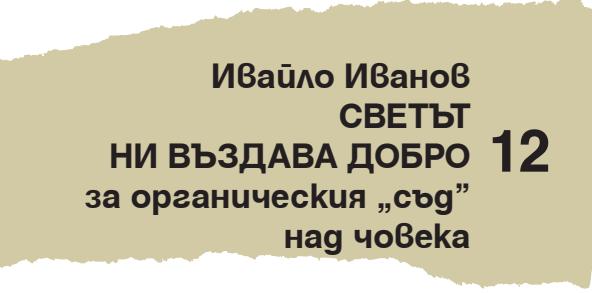

бр. 2/2013

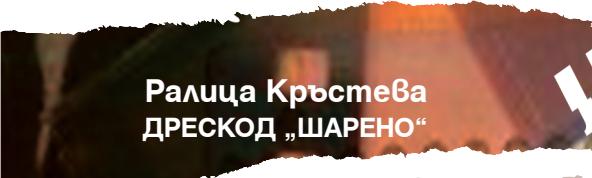
Дария Захариева
ЛЕВСКИ –
ФЕНОМЕНОЛОГИЯ
НА НАДЕЖДАТА

4

Ивайло Иванов
СВЕТЪТ
НИ ВЪЗДАВА ДОБРО
за органическия „съг“
над човека

12

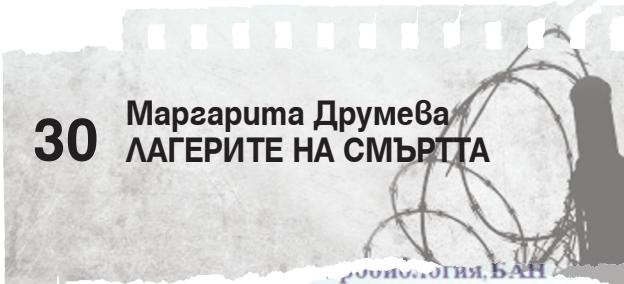

Ралица Кръстева
ДРЕСКОД „ШАРЕНО“

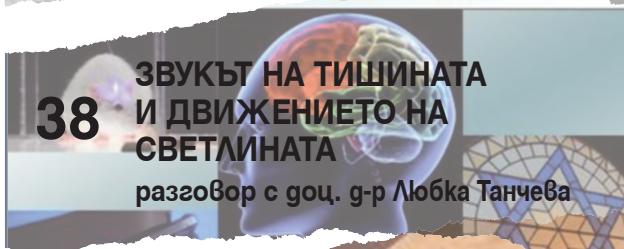
24
ОТКРАДНАТИ
МИГОВЕ ОТ АТОН
разговор с
фотографа Александър Михайлов

16

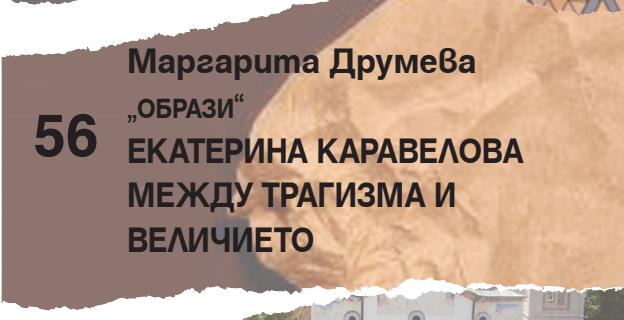
Маргарита Друмева
ЛАГЕРИТЕ НА СМЪРТТА

30

ЗВУКЪТ НА ТИШИНАТА
И ДВИЖЕНИЕТО НА
СВЕТЛИНАТА
разговор с доц. г-р Любка Танчева

38

Маргарита Друмева
„ОБРАЗИ“
ЕКАТЕРИНА КАРАВЕЛОВА
МЕЖДУ ТРАГИЗМА И
ВЕЛИЧИЕТО

56

70
Марияна Филипова
ЕСЕН В МАНАСТИРА
„СВ. ЙОАКИМ ОСОГОВСКИ“

Главен редактор
Илиана Александрова

Редакционна колегия
Тодор Кичуков
Андрей Романов
Мариян Стоядинов
Пламен Сибров

Дизайн и предпечат
Гергана Икономова

Разпространение
Слави Георгиев
omophor.dealer@gmail.com

Адрес на редакцията
София 1330
ул. Младежка искра 3
тел./факс: (02) 987 1655
e-mail: svet@pravoslavie.bg

Печат
Класик дизайн

В списанието
са използвани снимки на:
Александър Михайлов
Любка Танчева

На корицата:
„Левски“
автор Кирил Божков,
смесена техника

УВОДНИ ДУМИ

ИЛИАНА АЛЕКСАНДРОВА

Апостоле???

В България отбелоязваме 140-годишнината от обесването на Васил Левски. Известен също като „Апостола на българската свобода“. Как отбелоязваме? Като „олицетворяваме“ идеалите, за които той увисна на бесилото.

Гледам пряко включване в новините от протестите на площада в Пловдив. Един полуляян човек се провиква през рупор: „Щом не сме свободни, по-добре да мрем!“. Около него тълпата реагира одобрително. Репортажката допълва: „На площада също така беше разбито яйце“. С текст и картина. Силно е.

Протестите са против монополите, високите сметки, бедността, правителството, партиите... и каквото се сетим. Някой се сетил да запали Конституцията на площада. Защо? Не знае. „Така си искал“ – каза той пред камерите.

Такива са днешните наши възможни революции – с псуви, освиркане и размазани яйца. Тъжни

Въстания против Високите сметки и ниските заплати, против политици, които свободно сме избрали и които после кой знае защо се оказват лъжливи, безотговорни, неспособни. Като нас. Човекът, казват, е толкова голям, колкото са големи мечтите му. Ние гори не можем да кажем колко искаме да печелим. Та да измерим ръста си.

Отбелязват годишнината по своеу и по-интелектуално изкушени наши съвременници. На едно място се появиха обширни публикации за това, че Левски е безбожник, масон, убиец. Други неспокойни души, претендиращи да изразяват църковни позиции, пък изобщо се обявиха против идеите и делото му, защото са прочели, че Всяка Власть е от Бога. „Революцията е робство“, е написал един такъв автор. Издал е и книга с подробни обяснения на откритието си. Чудя се дали при други исторически предпоставки, днес същият човек щеше да намери например книги, от които да прочете църковното учение, върху което е развел разсъжденията си.

Единственият безспорен образ в българската история е Левски. Познато ли ви е това клише? Е, вече не е безспорен. Не търпим ние в България безспорни. Напротив – знаем, че „Всички са маскари“. Сещам се за Вазовото „лиянство на един народ“. В годините то все повече заприличва на битов алкохолизъм. А тази зависимост променя личността.

„Народе???” – е написал Левски в скобното си тефтерче. Въздишка, на която днес ми се иска да отговаря с друга: „Апостоле???” Настина

е тежко съмнението в смисъла на неговата саможертва. И не само на неговата.

„Ако спечеля, печели цял народ, ако загубя, губя само мене си.“ Спечели ли Левски? Прочетете статията на Дария Захариева по-нататък в броя.

Тази година отбелязваме и 70-годишнината от отказа да бъдат депортирани българските евреи. Ще прочетете по темата. Ще видите и интересен материал за Екатерина Каравелова, която, освен по-известните факти, представя и нейното участие в акцията за спасяване на българските евреи. Този очерк връща във времена, в които Българската православна църква и политиците в България демонстрират вътрешен интегритет и висока морална позиция, без аналог в Европа. Дали тези времена и тези възможности да се състоим като общество и държава са отминали безвъзратно знае само Бог.

Неговият благ промисъл се откри в избора на Българския патриарх. В пика на социалните вълнения този избор мина неочеквано смислено и спокойно. Дио Неофит, госегашният Русенски митрополит, е новият представител на Българската православна църква. „Ще се моля за мир в сърцето на българския народ“, каза лаконично той пред чуждестранни журналисти в деня на избора и отказа повече коментари.

Да вярваме и да се молим и ние този избор да е ново начало не само за църковния народ, но и за цялото измъчено и безпътно българско общество.

*140 години от обесването
на йеродякон Игнатий – Васил Левски*

Дария Захариева

Левски – феноменология на надеждата

За Левски би трябвало да се пише светло и с радост. Трагично завършва животът му, пътят му прекъсва страшно и черно. Но присъствието му носи светлина. Светлина. И тя не е само отвъдна. Примиряваща. Левски е победителят в историята, която пише с кръвта си. Дори това да не изглежда очевидно, колко често се препъват в очевидности... Той изпълнява мисията си и прави това, което казва: обикаля и носи облекчение на хората. Носи им надежда. Присъствието му възхвалява и любов. Любовта остава и свети. И нищо, че има паметник на мястото на бесилото, на мястото на смъртта, само мисълта, че

заслужаваме човек като Левски да ни обича и да ни убеждава, че заслужаваме да бъдем обичани, стига. Останалото е светлина – следите от тази любов. И дирята от нея, упованието, че можем да бъдем мъничко като него...

Левски за много „трезви“ хора е романтичен герой. Той подсилва това дремещо пламъче на надеждата с цената на своята жертьба. Както и обещава. Не предава никого и не проси милост. Не казва, че е станала грешка, когато го залавят и съдят. Поема цялата отговорност. Остава с достойнство и спокойствие. Приема края. Така, както може да го приеме според Вярата си. Като начало.

На пръв поглед в него живеят толкова непримиримости: монах, бунтовник, водач и скромен човек от народа. Той е нетипичен революционер. Народната работа, която Върши, е тихият, дълбок и съзидателен процес, погънал много време, търпение и риск. Никой друг не прави това така, както Левски. Вероятно и никой друг не умеет да го направи така.

Неговото духовно наследство е събрало Вечни идеи. Левски създава съвършената хармония между делата, мислите, хората, писаните и неписаните идеи, които обобщава неподражаемо в живота, и това, което е оставил. В хората, които е срещнал. То също е гокоснатото от необикновеността му, осенено от присъствието му.

Той обикаля и създава Връзките в народното дело. Те се изливат през душата му, събира хората, съчетава ги, неслучайно е свещенослужител. В него има съзидание, съчувствие и са-

можерства. Има и непримиримост, и сила, способност да се променя и да се завръща при началата си. Може да започва от начало. Може да се разкае, може да прости. Може да намери.

Наричам го Дякона, Апостола и мой наистина е легендарният герой на Възраждането. В Левски хората се взвират и виждат своето бъдеще. Вече 140 години. Всички искат мой да бъде техният символ и мялото зname.

Апостола вълнува със своя напълно осъзнат идеализъм. Явяването му през 70-те години на XIX век, по време на освободителните борби, е събитие и безценен дар съвременниците му. Левски убеждава и разбужда хората по градове и села с идеи и по-въдение, които отричат егоизма. Напълно безкористен, стремящ се към чистота, живееш в нищета, убеден, че завръщането в рая минава през постигането на свободата... Хората мигом го обикват, присъствието му е дълбоко, знаково и надхвърля просто идеята за свобода с двоякия изход живот или смърт. Той е различен и отначало не може да се побере в силуета на революционер. Търпелив

сияч, пръскащ семената на свободата и чакаш с търпение. При кой друг революционер говорим за търпение?!

Може би огромността на Левски, видината на човешките му достойнства и устременост подхлъзват пишещи хора да търсят в него въплъщение на всички липсващи български нравствени характеристики. Големи наши поети първи привидяха в него богоизбраност. Нарекоха го „българския Христос“ и се заеха да доказват своето „откритие“. Левски е безсмъртен символ, край който витаят интересите и мечтите на различни кръгове. Те фрагментират образа му, намират в него някой друг, често експонират и самите себе си вътре, пресметливо го преидеализират, претеглят ефектите, експлоатират харизмата и присъствието му. Това насилие не се стреми към истината, а към нещо друго. Което не е Левски.

Къде е истината за него сред тълпата от идеолози, обичащи, мечтаещи, възхитени от Апостола? Къде ли е и сред обикновените популисти, говорещи за Дякона така, сякаш смятат за свой основен дълг да разтълкуват по най-правилния начин неговия образ.

В личността на Васил Левски духът не е само дума. Левски е човек на духа, не само защото е свещено лице. Безсмъртието в него намира израз и добива плът. Революционната мрежа, която създава, изстрадва, извървява със собствените си нозе и лична

Апостолът на българската свобода, като всички всеотдайни, големи и обаятелни хора, е бил скромен и наясно със себе си. Вярвал е, че трябва да остане за нас йеродякон Игнатий и е очаквал във всички църкви да се молят и да го споменават, след като увисне на бесилото. И разбира се, предугажда събитията.

Жертва е замислена с духовни правила. Той ги носи в себе си, остава си Дякон докрай. Левски е човек на дея-

тълната Вяра. Преминали през неговата душа и сърце темите за българската революция се съчетават с идеята за святост. Пропити са с идеали и до края му нито веднъж не се разминават. Делата му са свещенодействие. Сред многото му събратя и последователи не се намира човек, който да вникне в служението на отечеството като него. Левски е единствен и сам.

Когато преди десетина години по чисто политически причини шепа разколнически и партийни деятели набързо го канонизираха, насреща им изригнаха резки и безмилостни опровержения. Те може и да следваха каноничните преписания, но бяха лишени

от любов. За кратко време срещу Апостола се изправиха гве вражески армии – на хората, които се стремят да направят от него „свой Левски“ и на прекалено усърдните ревнители на светостта, следващи точно буквата на църковните канони. И гвете страни стъпкаха любовта и личността на Левски. Едните го нарисуваха и му залепиха ореол, почетоха го спекулативно за няколкото минути своя слава. Другите доказваха по точки, преписано и злобно, според канона защо той не може да бъде почитан.

Любовта, която е вижала Васил Левски – юеродякон Игнатий, в неговото служение на отечеството не е следвала стриктно точките и предписанията, дори да са имали смисъл

Дякона и сега продължава да бъде скитникът-сеят на надежда и утеша за българите.

и идя, ако са повтаряни бездушно и
Варварски. И радиетелите на истината
посягаха на светлия му образ без
душа и сърце.

Нямам право нито тези, които размахват Левски за дребните си изри и интереси, нито тези, които се опитват да го отричат със същите онези книги и идеи, от които мой се е възхновявал и които е обожиял. Несъгласните с неаговото християнско мъченичество няма как да не видят, че Левски е доказал със себе си, че жертвата има смисъл. След няя извава надеждата и пътят.

Апостолът на българската свобода, като всички всеотдайни, големи и обаятелни хора, е бил скромен и наясно със себе си. Вярвал е, че трябва да остане за нас ѝеродякон Игнатий и е очаквал във всички църкви да се молят и да го споменават, след като увисне на бесилото. И разбира се, предугажда събитията.

Образът на Левски би следвало да покаже и сега какво сме, не какво не сме. Нашето отрицание за хиляди неща, гори отрицането на живота, които живеем, често е толкова безсмислено упорито.

По пътя към своето лично осъзнаване Левски тръгва по линията, в която „времето е в нас и ние сме във времето“. „Той винаги е останал верен на Църквата и на служението си в нея. Затова държанието му пред съда е по християнски безукорно. Така се държи и пред бесилото, когато пожелава да бъде споменаван и запомнен като ѝеродякон Игнатий. Християнството в живота на Левски е осъзната нравствена необходимост. Левски показва вярност към Вярата с цялостното си поведение като водач на революцията“, казва проф. Георги Бакалов в последното си интервю пред БНТ.

Поборниците на буквалната агиография посочват като основна причина за „развенчаването“ на Левски допускането на убийството на младеж от Ловеч, което се случва за заличаване на следи. Невинната кръв, която пролива, със сигурност тежи на съвестта на Дякона.

Сигурно заради огромните личностни дефицити в България, хората се нуж-

АЗ СЪМ СЕ ОБЕЦАЛ
НА ОТЕЧЕСТВОТО СИ
ЖЕРТВА ЗА ОСВОБОЖ-
ДЕНИЕТО, А НЕ ДА БЪДА
КОЙ ЗНАЕ КАКЪВ.
В. ЛЕВСКИ 1837-1873

гаят от образ като Левски, който да бъде и страдалец, и герой, и обикновен човек. Възможно е лутанията на българската душа да са довели до заличаването на неговите човешки черти и прекалената му идеализация, подозират балкански историци. Недоброжелатели винаги се намират, ала народната интуиция рядко се подвежда. Времето показва истината за истинските и химеричните герои. Левски не губи нищо от репекта към себе си през годините. Дякона и сега продължава да бъде скитникът-сияч на надежда и утеша за българите.

Левски става жертва и курбан за делото и за свободата. В спомените за него има възхищение и трепет. Споменаването му винаги е напомняне за българския идеал. Той се сраства с него. И в този момент се промъква надеждата, че по мъничко от Аностола на свободата живее в нас. Без да бъде „българският Христос“.

Той се отрича от себе си и живее с пълното отхвърляне на своята воля едновременно и като бездомен, и по

минашески, но никога и в най-далечната аналогия, с нито една чертица в своите размисли не дава повод за кощунственото „месианизране“. Има нещо преиграно, истеризирано и неискрено в нуждата да се изрича подобно хрумване. Какво ли означава „български Христос“? Започвайки от ранния Вазов „месианството“ на Левски е намяквано в екстатичен хуманизиран транс с безсилно и познато усещане, че и Дякона трябва да послужи за подхранване на нашите комплекси, а не за тяхното лекуване, за което даде живота си.

Безсмъртието на неговите прозрения и човешките му добродетели са свързани с тайната на искреността. Тя може да се превърне в лакмус за онези, които казват, че обичат Левски, негови са и го следват. Искреността е смелост, възможна само по пътя и в пътя към другите. В скитничеството и опита да се срещне с неизвестния брат, свръян в бедната си къщица, Левски рискува. Всеки ден. Той върви срещу своите опасности и

ги очаква, знае, че и те ще го срещнат неизбежно. Дякона почти успява да канонизира делото за освобождението на родината си. Пропива го със съборността, за която учи в духовния курс в Стара Загора. Не са прави тези, които спорят с неговата принадлежност към християнския идеал. Общностите, които създава и въвежда в делото, са извикани за живот и носят печата на неговата лична неподправеност и пълна отдаленост на Вярата. Те обаче не могат да функционират без него, нямат неговия творчески дух. Делото не може без него. И главното не е в това, че е бил безкрайно смел и е държал сметка за всеки похарчен лев на организацията, обречен на революцията.

Левски успява да събере заедно тези, които се противят на Вярата и безверието си. Да ги накара заедно да работят за България.

Апостола е носител на Вкоренената надежда, че СМЕ и имаме толкова много неща, които СА. Той ни е любим, той ни убеждава, че сме живи и същест-

вуваме. Мечтаем чрез него. Лесно и удобно би било да забодем портрета му някъде и да правим, каквото правим, да се оправдаваме какво не правим. Но това ще продължава да бъде неосъзнато живеене. Това бламисто неосъзнато живеене мой тръгна да променя скитаики. С духовните принципи, на които е възпитан от малък. Съзна-ваш, че сигурно ще загине, ще изгори и няма да знаят гроба му, но "не щат ли да ни поменуват по всичките черкови в Българско, докато трае името българин, за това, где то ний ще скъсаме Веригите на България, с благословението Божие от ага в рай".

За Левски трябва да се говори с благодарност. На неговите рамене нашата свобода покълна като себеомрицание и себеомдаване. На 140-годишния юбилей от обесването му почитаме влизането му във Вечността и влизането на България в бъдещето. Поклон пред светлата му памет!

СВЕТЪТ
ВЪЗДАВА
ВЪЗДАВА

Ивайло Иванов

СВЕТЪТ НИ
ВЪЗДАВА ДОБРО

за органическия „съд“
наг човека

Има някаква дълбока философия, граничеща с утеша, в това, че Бог съди хората не само онтологически, не само юридически, но, ако можем да се изразим така, и по един органичен начин.

Бог съди хората онтологически. И това е онзи съд, който се получава при съприкоснение на човешката природа с благодатта, която, собствено, е и духовността, и любовта. Да, нашият християнски Бог „изпитва сърца и утроби“ и този permanentен процес тече в чреслата ни и в съвестта – явява се и на митарствата, при частния ни съд – определяйки Временното ни местопребиваване, но в абсолютната си цялост, окончателност и пълнота той лумва на Всеобщия Божи Съд, когато Бог ни се разкрива окончателно – и теургически. Тогава състоянието на нашата човешка природа „онтологически“ и на мига определя и нашето Вечно местопребиваване. Ако ние можем да понесем Вечния ден – това теургическо разкриване на Бога в благодат и Светлина – тогава ние ще сме с Него, гори божество.

Вената светлина ще ни ощастливява, възражда и радва. Ако не сме влюбали срещу злото и страстите си обаче, ако не сме променяли към божествена „поносимост“ своята природа, тогава тази светлина ще ни въздейства като всеизгарящ огън, кое то, собствено, е и адът. Това, за мене, е онтологическият съд. Той се състои в изпитание на нашата човешка природа под напора на светлината и благодатта. За този окончателен момент е казано в Свещеното Писание, че тогава човек ще се спаси, както някой, който преминава през огън.

Това, че Бог изпитва хората онтологически, съвсем не значи, че не ги съди и юридически. Напоследък този възглед се подцепнява, вероятно под либералните тенденции на Века. Или пък като извор на страх. Напротив, страх не бива и да има. Има разумност, трезвост и успокояност. Има отговорност на човека пред делата му и пред интенциите на Века. И тук е цялото разковниче на обговаряния казус в настоящия момент, защото съществува и бъдещ Век, за който би могло да се каже.

*Любов постави человека
на света –
оттатък гроба ще го
съди любовта.*

(по Стоян Михайловски)

„Божият Съд е единственото съдилище, на което ще получиш по-малка присъда, отколкото по право заслужаваш“, обичаше да се шегува мой приятел, по-късно станал православен свещеник. А, между другото, тази съд тече и в момента. Това е начинът, по който нашите душа и тяло ни въздават и реагират спроти нас самите – органически. Ако обичаш чашката и се наливаш permanentno с алкохол, не се чуди че подир време си хванал цироза. Не те съди Бог – ни юридически, нито онтологически, въздава ти самата твоя природа. Ако си се сблъскал с човека, нагрубил си го, упрекнал и обидил, не се чуди, че и на теб е стренснато, нелепо, човгаво, болезнено и архинеприятно. Ако го беше ударил с юмрук, нямаше да ти бъде по-добре. Самата природа на света, начаса ни въздава. Не реагират само нашите душа и тяло – и нещата от света се държат по съответния им начин, което значи, че сме част от него, че са ни присъщи и че ние сме им причастни. Адам е взет от глината, той е „автохтонен“ на света, и когато този Адам

за пореден път се проваля или съгрешава, с него се проваля и присъщия му сектор от света – тази органика и причастеност към духа на битието досега се пазят. Нужна е само мъничка поправка, може би – Адам е автотонен не изобщо на света, а на Рая. И когато се проваля същия този Адам, с присъщия му сектор от света, той се проваля като стожера на *Божи свят*, той се проваля като собственик, стопанин и пастир на битието *пред лицето на Бога*. Това е изключително важно уточнение и то е упоменато и засторено и в самата Библия. „Живеем ли или мрем – Христови сме“. „Пред своя господар (съответният човек) стои или пада“.

Зашото не е без значение и кой ти е господарят. Когато е под егидата на бесовете, животът на човек е пълен мрак, тъга, тъма и хаос, тяга към ентропия и саморазрушение. Душата му тогава сякаш е парцал в ръцете на бесовете и те я мяят кат, лъшкат или удрят от една крайност на друга. И мъката тогава е безкрайна, без да може този лъч да се пречупи, може би, тръгвайки към светлинна посока. Това е Вектор, който сочи към сърцевината на земата, защото ни страданието, нито причинителите му са „взети“ от нея. Те не са автотонни на света – те не са му причастни.

Страшният съд, стенопис от манастира „Хуреци“, Румъния

По съвсем друг начин страда човекът, станал жертвa на собственото си неразумие, на сляп за свой спрямо централната посока на живота, на недоглеждане безкрай от потенциални неприятности, които обстоятелствата на живота крият. И знаете ли как страда той?... Като приседнал на прага си селски стопанин. Моканина, Вълкадин, който говори с Бога, спомнете си тези герои. В разказите – жертви на съдбата и на историческите обстоятелства, гори ако бяха извършили в живота собствен грех, те не биха страдали по начин, много по-различен от упоменатия. Защото селският стопанин страда просветлено. „От себе си“, и „В себе си“, със Вектор, ясно сочещ небесата. Защото има милост някаква в това страдание, успокоеност и темелна скръб, дълбоchina, вгъл-

бяване в себе си и разумност. Ти страдаш като собственик на своя сектор от света – било те твойто тяло, дух или пък свободата ти – и гори когато злоупотребиш с елементи от тях, ти чувстваш как в страданието ти текат едни изцелителни процеси. Да, този свят е *Божи свят*, ти си положен в него, и страдаш или не, грешиш или се изцеляваш, ти си обгърнат от разумност, този свят „те мисли“, като ти въздава, и всичките закони са положени в него така, че да те водят към добро. Ти си обгърнат с трезвост и разумност от духа на битието, ти си обгърнат с атмосфера на трогателност, и даже и да страдаш от греха на някой сляп завой, ти вярваш в себе си и в дълбоките устои на света. Ти чувстваш себе си като обгърнат от добро човек, който се изцелява. ■

Дрекслер шарено

Ралица Кърстева

Омкраднати музеи

от АтоН

разговор с фотографа

Александър Михайлов

Александър Михайлов е фотограф и фоторепортър от 15 години. Основната част от кариерата му е свързана с фотожурналистика. Работил е в повечето големи български издания, сред които са: В. „Монитор“, В. „Телеграф“, В. „Сега“, публикувал е също в The Sun, Associated Press, списанията Max, Amica, Maxim и гр. Според собствените му суми е правил почти всичко, което може да се прави зад кадър. Има три самостоятелни изложби, първата от които осъществява през 2002 г.

ОРТОДОКС – фотоизложба за живота и духа на Атон е вторият проект, който реализира с подкрепата на Държавния Културен институт към Министерство на Външните работи. Първият – „Традиции“ стартира през 2007 г. и включва самостоятелна фотоизложба и луксозен двуезичен албум. След представянето си в София колекцията става част от проекта на института „Пътуващи изложби“ и представя България в рамките на европейската година на междукултурния диалог. До момента картините гостуват в над 40 града в Европа, Америка, Азия и Африка.

Настоящата колекция вече има заявка за гостуване в Белград и се водят разговори за още представяния.

2001 г. Печели Първа награда в политически раздел на национален конкурс за репортажна фотография „Панорама 2001“

2001 г. Грамота от списание „The Insider“

2002 г. Награда за най-добър млад участник национален конкурс „Снимка на годината – България 2002“

2003 г. Самостоятелна изложба „Фотожурналистика“ в галерия „Клуб на фоторепортъра“ в София

2004 г. Член на жюрито в конкурса за репортажна фотография „BG press photo 2004“

В периода 2000–2007 г. – участия в осем сборни изложби.

2006 г. Номинация в национален конкурс по фотография „Снимка на годината България 2006“

В същата година печели награда на Съюза на българските журналисти – „Фоторепортър на годината“

2007 г. Стартира авторският проект „Традиции“, подкрепен от Държавният Културен Институт към МВНР

2008 г. Участие в изложбата „Европа в образи“ в зала „Джиспотека дел Виториано“ в Рим

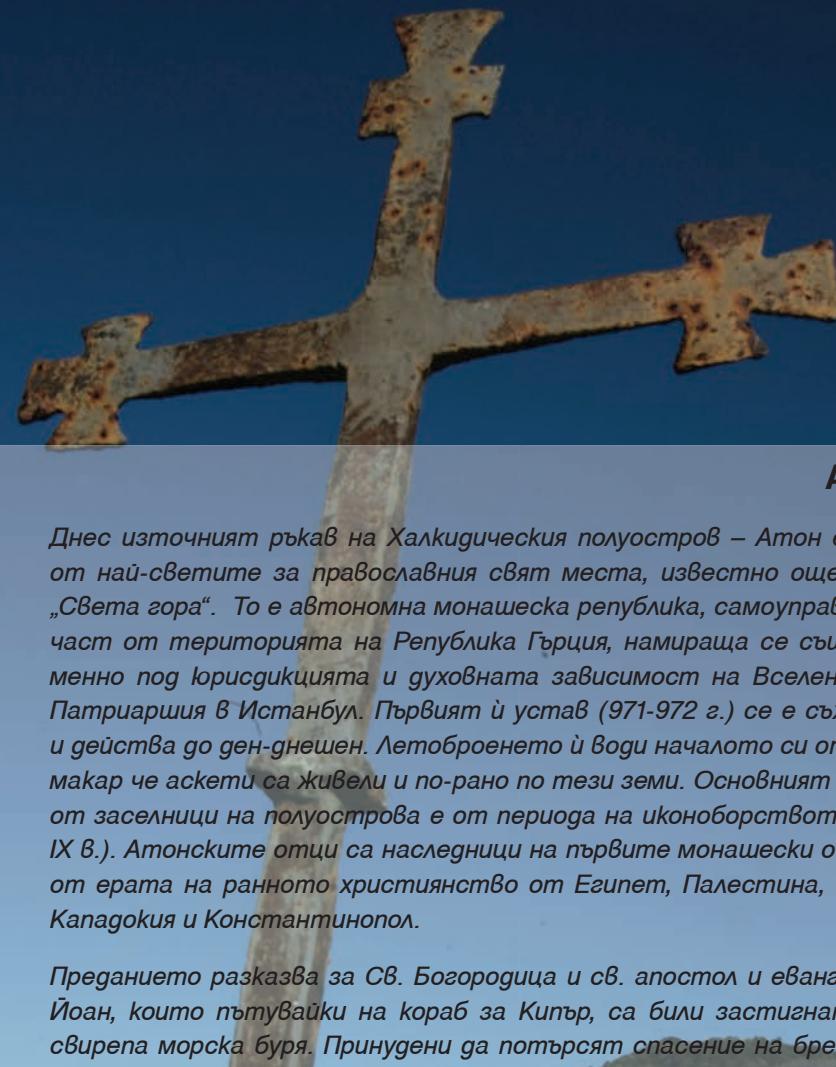
В същата година излиза албумът „Традиции“ – богато илюстрован луксозен сборник с над 150 фотографии и текст на български и английски език.

2009 г. Номинация в национален конкурс по фотография „Снимка на годината България 2009“

2010 г. Грамота за отлично представяне в изложбата БГ Прес фото 2010.

2011 г. Колекцията „Европа в образи“ гостува в София като част от европейското си турне. Показана е в Националния археологически музей под патронажа на кмета Йорданка Фандъкова.

2012 г. Участие във фестивала за съвременно изкуство „Трансформънс“ в София.

АТОН

Днес източният ръкав на Халкидическия полуостров – Атон е едно от най-светите за православния свят места, известно още като „Света гора“. То е автономна монашеска република, самоуправляема част от територията на Република Гърция, намираща се същевременно под юрисдикцията и духовната зависимост на Вселенската Патриаршия в Истанбул. Първият ѝ устав (971-972 г.) се е съхранил и действа до ден-днешен. Летоброенето ѝ води началото си от IX в., макар че аскети са живели и по-рано по тези земи. Основният поток от заселници на полуострова е от периода на иконоборството (VIII-IX в.). Атонските отци са наследници на първите монашески общини от ерата на ранното християнство от Египет, Палестина, Сирия, Кападокия и Константинопол.

Преданието разказва за Св. Богородица и св. апостол и евангелист Йоан, които пътувайки на кораб за Кипър, са били застигнати от свирепа морска буря. Принудени да потърсят спасение на брега, те акостирали на Атон. Богородица, възхищавайки се от прелестите на природата се обърнала с молба към Иисус да ѝ отреди в дар Атонския полуостров. От небето се чул глас: „Нека това място бъде твоя градина, убежище за всички, които търсят мъдрост“.

ЗОГРАФСКИ МАНАСТИР

Манастирът „Св. Георги Зограф“ в Света гора Води началото си от IX-X век. Най-ранният документ за съществуването му е датиран от 980 година.

Според легендата той е основан от трима братя – Мойсей, Аарон и Иван Селима от Охрид през далечната 919 година. През тази епоха отшелничеството по българските земи е вече познато и има изградена традиция. Негов най-ярък представител е св. Иван Рилски. Когато новата обител била основана, монасите не знаели кого да изберат за покровител. Те приготвили дъска, върху която да изобразят лика на своя патрон, и след като я оставили в църквата, се отдали на гореща молитва, с която призовали Господ да им открие името на светец. На сутринта монасите видели върху дъската лика на свети Георги, когото те нарекли „Изограф“ – т. е. „Самоизобразил се!“

До средата на 19 в. манастирът е обитаван, освен от български, и от сръбски и гръцки монаси, но постепенно мястото става изключително българско. Там сега живеят около 37 монаси. Зографският манастир, един от най-големите манастири в Све-

та гора, заема 9-то място в юерархията на светогорските манастири. Освен голямото архитектурно, стеноописно и иконописно богатство „Зограф“ притежава изключително богата и ценна библиотека. Български граматици и преписвачи са създали голямо количество ръкописи, които се съхраняват в зографската библиотека и днес. В нея се пазят значителен брой ръкописи на пергамент и хартия, които датират от XI до XIX век, част от които са знаменитото Зографско глаголическо Евангелие от XI в., Драгановият минеи и Радомировият псалтир, писани и украсени с миниатюри през XIII век, служебникът на Патриарх Евтимиий Търновски от XIV век. Тук се намират списъци – поменици на българските средновековни царе, преписвани през XVII и XVIII век от стари оригинали, първообразът на „История славянобългарска“, написана от св. Паисий Хилендарски през XVIII век, много старопечатни книги и други интересни документи. В семейството на атонските манастири „Зограф“ пази дълбоки традиции на Вярата и културата. Днес той е своеобразен жив музей и неугасващо духовно огнище, съкровищница на натрупани през вековете културно-исторически ценности.

Знам, че Въпросът ми е предсказуем – наясно бях още докато го задавах, но също така знам, че никога няма да имам възможност да отида там, затова исках да разбера какво е почувстввал. Александър ми отговори с дума, която вече редко чувам, и която (гори след време да забравя останалата част от разказа му) със сигурност ще продължа да си спомням. Уважение. Това усетих и докато разглеждах изложбата му ОРТОДОКС, посветена изцяло на българската община в Атон. Фотографиите, включени в нея, са ценни съвсем не заради това, че са направени на място, където по принцип е забранено да се снимат, а защото са уловили мигове от истинския живот там – различен от нашия и съвършено лишен от суета, но и невъобразим според съвременните представи. Живот на хора, които

според Александър са като всички останали – колкото силни, толкова и слаби – каквито сме и ние, но които вярват, че са там, за да измолят изкупление за всички нас и са изключително чисти в това, което правят.

Какво те накара да отидеш в Света гора?

За първи път отидох там общо взето случайно – през 1998 г. беше организирана екскурзия за журналисти, сълно ме впечатли и мястото, и самото пътуване, затова през годините отидох още няколко пъти. Любопитното при това първо пътуване беше, че се запознах с двама свещеници от Индонезия, които се оказаха двама от дванайсетте индонезийски православни свещеници на Атон. Спомням си, че се отделях от групата, с която бях заминал, връщах се, загубваш се в гората, един наш

свещеник ме намери и ми показва пътя. След години пак го срещнах. Между другото там Времето има по-особено мериле – няколко години не означават нищо. Човекът ме позна, помнеше ме добре – с негова помощ Всъщност успях да направя и една от най-уникалните снимки. Той ме въвежда в криптата на манастира, където се съхраняват костите на починалиите монаси – след определен период от време се изравят и безименни се поставят там. Това според мен е едно от най-интимните места на Зографския манастир. Изложбата Всъщност е посветена именно на Зографския манастир, а снимките, включени в нея, са подбор от всичките ми пътувания до Света гора.

Kак ти разрешиха да снимаш?

Действително по правило не е позволено да се снима, и то не защото там се извършва нещо тайно, а защото е част от обета за безименност и скромност на монасите. Но когато видя, че намеренията ми са почете-

ни, те допускат, макар и трудно. Дори игуменът на манастира – архимандрит Амвросий, ми позволява да му направя портрет – вярно, че се наложи дълго да го убеждавам, гори се бях отказал вчера, когато мой се съгласи. Аton не е място, на което ще отидеш и ще кажеш: „Аз искам да снимам.“ Така или иначе снимките не са нищо повече от откраднати мигове, но въпреки това нямам усещането, че съм крадец, защото не съм ги правил тайно, а само след като ми е било позволено. Някои от по-младите монаси например категорично отказаха да бъгат снимани. От друга страна пък има снимки, които аз самият не си позволих да пусна, въпреки че имах разрешение – една такава е на отец Пахомий – библиотекаря на Зографския манастир – един от най-извисените хора, които някога са битували там, който за съжаление почина. Той още по-трудно ми позволи да бъде заснет, и тъй като знам отношението му към тази суета, реших, че кадрите с него няма да етично да бъгат публикувани, още повече, че вчера не е сред нас.

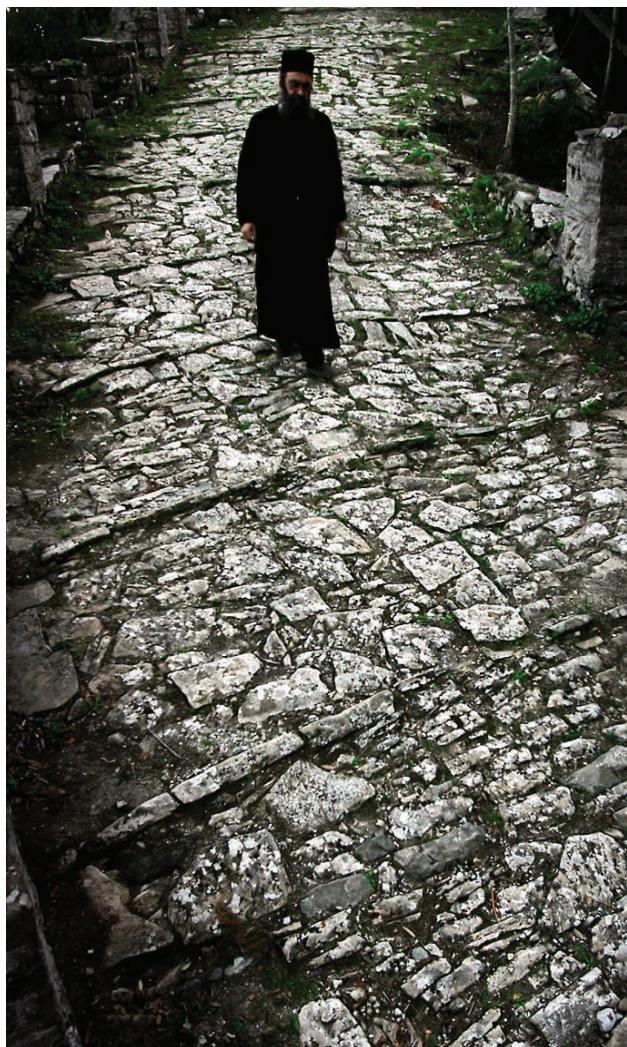
Aко първият път си отишъл случайно, защо се Върна пак?

Аз не се смятам за религиозен човек, но Вярвам, че Всеки мъж трябва да отиде там, независимо от това към коя религия принаadleжи.

Защо?

Това е много важно духовно място, което е наг и отвъд човешките представи за духовност изобщо. То се обитава от хора, които са изключително чисти във всичко, което правят, там има места, където все още не е стъпвал човешки крак – те са недокоснати откъм човешка намеса. Колкото и да е „изтъркан“ и вече поизпразнен от съдържание изразът, за мен това място наистина притежава много силна енергия.

Има хора, които са привлечени от мистиката и екзотиката на Тибет, да кажем, но те сякаш забравят, че

Тибет от няколко десетилетия не съществува като работещ духовен център, той отдавна не е „държава на духовността“. Докато в Атон това е факт. Освен това, той не само че е близо до нашата култура, а Всъщност е голяма част от нея, защото ние сме една от малкото Православни църкви, които имат представителство там, и то доста уважавано – Зографският манастир е деветият по ранг в Атонската йерархия.

Какво усети, покамто беше там?

Разбирам, че когато се говори за място с подобни духовни измерения, този въпрос е неизбежен. Трудно ми е да обобщя, но вероятно най-силно усетих спокойствието, което цари там, защото наистина се чувстваш отдelen от света и можеш да се обърнеш към това, което е вътре в теб. Истината е, че гори и на такова място няма как да избягаш от себе си, не можеш да се извисиш автоматично, само защото си там. За добро или лошо аз съм човек, който принадлежи на света „отвън“, и не бих казал, че на

Атон съм бил друг. Изпитах уважение към мястото, това мага да кажа със сигурност.

Когато за първи път стъпих там, бях много млад, може би на шестнайсет години, и не бих могъл да твърдя, че съм отишъл, търсейки нещо. Но се върнах – намерил нещо. Когато си толкова млад, животът е предимно черно-бял, рядко имаш очи за това, което е по средата. Аз тръгнах, на товарен с определени нагласи, повечето от които – клишета. До голяма степен в общуването с монасите успях да се освободя от някои от тези клишета, и имах възможността да се убедя как това, което е на повърхността, в действителност не е истинската същност на един човек.

Кои са най-ярките ти спомени, какво разказваш, да речем, на приятелите си, когато се връщаш от Атон? Какво би разказал на човек като мен, който най-вероятно никога няма да отиде там?

Честно казано, отдавна не съм разказвал на приятелите си, може би съм

имал нужда да мине известно време, за да отлежат и спомените ми, и снимките – да мога аз самият да ги погледна с други очи.

Там хората говорят за неща, които са толкова отдалечени от нашите разбирания за света. Един монах ми каза: „Ти гори не можеш да си представиш за каква борба на духа става дума, нас ни атакуват „генерали“ на сатаната, подложени сме на най-големите изкушения. Ти не си му нужен, защото си там – отвън, но ние всеки ден водим тази борба.“ Разказаха ми също за схимонасите. Има различни степени на монашество и когато някой приеме монашеска схима, той дава три обета – девство, нестяжание и послушание. Или с други думи – целомъдрие, непримѣждане на никаква собственост, и отричане от собствената воля, смирение. При по-висшата степен, се дават и други

обети, които често изглеждат непосилни в очите на светския човек.

Чух също и за монаси, които са достигнали такова съвършенство и вътрешна сила, че умеят да контролират света около себе си. Разбира се, това са по-скоро факти, любопитни за хората отвън, и може би не е съвсем уместно точно те да са център на разговора, но признавам, че ме впечатлиха и освен това ме провокираха да искам да знам повече. Започнах да чета за учението на исихазма. Това е учение, което възниква през Средновековието в България и Византия, и се явява предвестник на европейския Ренесанс. Исихия, преведено от гръцки, означава съзерцание, безмълвие – нещо подобно на медитацията в източните учения. Свикнали сме да мислим, че предимно там – на Изток има отшелници, които медитират и променят света, но се оказва, че в

православния свят съществуват същите практики.

А ти със сигурност няма да отидеш там. Забраната е от преди около девет века и не вярвам да бъде отменена. Доколкото ми е известно последната жена, която е посетила Атон, е принцеса Плакидия, която на Връщане от Рим към Константинопол минава оттам, за да се поклони. Според легендата ѝ се явява Богородица и ѝ казва: „Не влизай тук, в църквата

Вече има една царица!“ Оттогава жена не е стъпвала там, не и легално.

З аще реши да направиш изложбата?

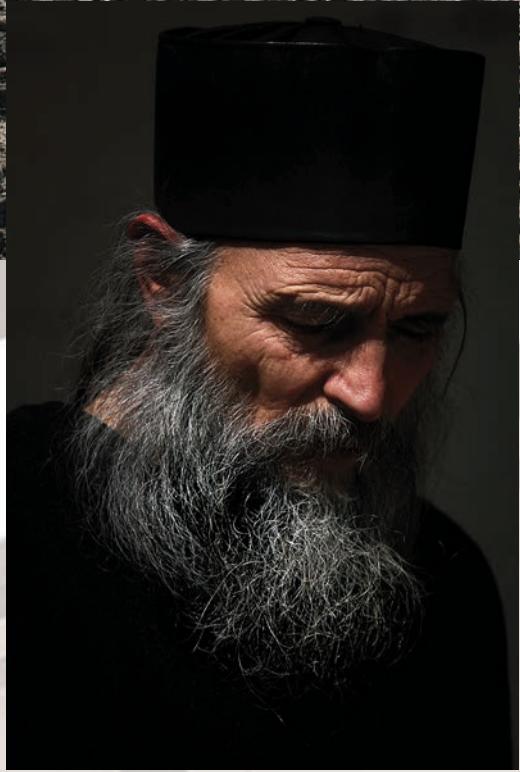
Тази изложба се случи благодарение на Държавния Културен институт към Министерството на Външните работи. Имам дългогодишно сътрудничество с тях и за мен е важно да ги спомена – не само защото са обърнали

Внимание на моите проекти, а защото подкрепят и много други артисти, работят здраво, организацията им е на изключително ниво и успяват да промотират България по един доста качествен начин. А никой не им знае имената. Людмила Димитрова е директор на този институт и тя, заедно с малкия си екип, върши невероятна работа.

Межку другото, те ме подкрепиха за осъществяването и на втората ми изложба, която беше доста голям

проект, по който работих около пет години. Успях да направя един сборник, който съдържа около 150 мои снимки и текстове на български и английски език, свързани с народните обичаи, такива каквито се практикуват днес. Издадох го през 2008 г. и още тогава Всъщност мислех по темата за Православието. Според мен обичаите, които съдържат езически и мюсюлмански елементи в себе си, и Православието, са част от един цикъл, който е ценно да бъде проследен,

още повече че Българската Патриаршия е първата Православна Патриаршия извън диоцеза на Византия. Имах различни идеи в тази посока, но с течение на времето реших, че Атон и Зографският манастир сами по себе си поставят достатъчно силен акцент върху тази тема и излагането на снимките от там в една галерийна среда би било достатъчно сериозна трибуна. Така или иначе бях съbral фотографията като колекция с идея-

та, че трябва да се покажам, защото представляват едно непознато и в този смисъл интересно лице на Зографския манастир, показват живота на монасите, такъв какъвто е – скромен, тих и интимен по някакъв начин, различен от клишираното документиране на подобни места и абсолютно лишен от преувеличената тържественост, с която обикновено го напомнявам. Вярвам, че ролята на документа е да показва именно това, което не е популярно, а самото място е достатъчно силно и ярко, такова каквото е. Робер Кана – един от най-големите в света на фотографията, казва: „Ако снимките ти не са достатъчно добри, значи не си достатъчно близо.“

Aми беше ли достатъчно близо?

Никой не може да твърди, че е бил достатъчно близо, но мисля, че се доближих дотолкова, че поне да се опитам да уловя истинския живот там. Снимките говорят сами, затова и решил да ги покажа.

The background of the book cover features a dense, dark gray pattern of barbed wire, creating a somber and restrictive atmosphere.

Маргарита **Друмева**

ЛАГЕРИТЕ НА СМЪРТТА

Иочти Веднага след извъненето на Власт на Адолф Хитлер, в Германия се създават лагерите на смъртта. На 22 март 1933 г. се появява първият и най-дълго съществувал от поредицата – Дахау, който се намира в предградието на едноименното градче близо до Мюнхен. Той е построен като изправителен лагер за политическите противници на Власти. През него преминават над 200 000 души, предимно от Европа, като една голяма част от тях намират смъртта си в него.

Лагерът в Бухенвалд е построен през 1937 г., недалече от Ваймар. Над входа му е изписан надписът: „Jedem das Seine“ („Всекому свое то“). От края на 1930 до 1945 г. в него са били унищожени повече от 56 000 души от общо 240 000 задържани. Отначало в него са замваряни криминални престъпници, немски комунисти, социалдемократи и представители на други антифашистки сили. По-късно основният контингент на лагера стават евреите, военнопленниците и циганите.

По заповед на Хайнрих Химлер от 27 април 1940 г. е създаден концлагерът Аушвиц – Биркенау, намиращ се край град Освенцим в окупирана Полша, на 60 километра от Краков, предназначен за масово унищожение на хора. На територията на Полша, Австрия, Чехия, Латвия и други източноевропейски страни са съществували лагерите Маутхаузен, Заксенхаузен, Треблинка, Саласпилс и много други.

Изолацията на евреите се осъществява в гета, построявани в големите (по-рядко – в малки) градове, когато се прогонва цялото еврейско население на града и околностите. Най-голямото гето е създадено във Варшава – в него са държани до 480

“

Румъния представлява най-антисемитската страна в предвоенна Европа.

проф. Хана Аренг

“

000 евреи. На територията на СССР най-големите гета са тези в Лвов (409 000 души, просъществувало от ноември 1941 до юни 1943 г.) и Минск (около 100 000 души, ликвидирано на 21 октомври 1943 г.). Еврейското население на СССР е унищожавано, по правило, непосредствено на мястото живееенето му от т. нар. айнзацгрупи (на немски: Einsatzgruppen) на СС, както и от украински и прибалтийски колаборационисти.

По цяла Прибалтика, в Украйна, Беларусия, почти до всеки град, и в близост до много села се намират т. нар. „ями“ – естествени оврази, където са събиращи и разстреляни мъже, жени и деца. Първата масова акция е на 24 юни 1941 г.: членовете на зондерко-

мандата „Тилзит“ от полицията в Източна Prusия, разстрелят около 100 евреи в литовското село Креминга.

В края на юли 1941 г., в Каунас са убити от немците и литовските им поддръжници хиляди евреи; от 60 000 евреи във Вилнюс, около 45 000 загиват в хода на масовите разстрели в оврази около Понари, продължили до края на 1941 г. Вълната от масови убийства преминава през цяла Литва.

В Латвия, в течение на няколко седмици, е унищожено цялото еврейско население на провинциалните градове; запазват се само общностите в Даугавпилс, Рига и Лиепая. От 33 000 евреи в Рига, 27 000 са убити в края на 1941 г. Значителна част от малоброиното еврейско население в Естония, чиято пълна немска окупация настъпва през септември 1941 г., успява да се евакуира дълбоко в Съветския съюз. Приблизително 1000 евреи са събрани в лагер край Талин, около 500 от тях са убити през същия месец; останалите са измърбени постепенно. В Естония загиват общо 963 евреи.

Малко евреи от Беларусия успяват да се евакуират дълбоко в страната. На

27 юни 1941 г., в Бялистоク са убити 2 000 евреи, а след няколко дни — още няколко хиляди. В течение на пет дни, около 80 000 евреи от Минск и околните му са събрани в гето (създадено на 20 юли 1941 г.). До началото на зимата са убити над 50 хиляди души. 12 от 23-те гета, създадени в Белорусия и в оккупирани части на РСФСР (преди всичко в Смоленска област), са ликвидирани до края на 1941 г., а други 6 — през първите месеци на 1942 г.

В западна Украйна, немците и местните колаборационисти устрояват погроми още в края на юни — началото на юли 1941 г. В Лвов убитите са 6000 евреи, а няколко дни след превземането на Луцк от германците са убити 2000 евреи; от 27 000 евреи в Ровно, 21 000 са убити през ноември 1941 г. Много еврейски общности в Украйна са напълно унищожени.

От 70 еврейски центрове в довоенна Украйна, 43 са унищожени още през 1941 г., а останалите — до средата на 1942 г. След завземането от немците в края на октомври 1941 г. на почти целия Крим, там са убити при активното съдействие на местното население около 5000 кримски евреи (кримчаки) и още около 18 000 еврейски жители.

На 31 юли 1941 г., Херман Гьоринг подписва заповед за назначаването на лидера на Главното управление за имперска сигурност, Райнхард Хайдрих, за отговорен за „окончателното решение на еврейския въпрос“. В средата на октомври 1941 г. започва депортация на евреите от Германия, Франция, Холандия, Белгия в гета в окупирана Полша, Прибалтика и Белорусия, с твърдението, че това преселване е временено. През януари 1942 г., на Ванзейската конференция е одобрена програма за „окончателното решение на еврейския въпрос“, което не се афишира.

Лагерите на смъртта в Полша изобщо не са разчетени за преживяване на голем брой хора, а за бързото унищожение на новопристигналите. Местата за строителството им (Хелмно и Бел-

жец) са избрани още през октомври 1941 г. През юли 1942 г. започват масови депортации от Варшавското гето в лагера на смъртта в Треблинка – до септември там са депортирани и загиват 300 000 варшавски евреи... Там е трябвало да бъдат депортирани и българските евреи.

По време на Втората световна война са били унищожени 60% от евреите в Европа и около една трета от еврейското население на Земята, между една четвърт и една трета от циганското население. Там са намерили смъртта си още поляци, литовски и украински колаборационисти, както и 3 милиона съветски военнопленници. На тотално изтребление са подлагани също чернокожи, душевноболни,

недъгави, нетрудоспособни, както и хомосексуалисти.

Технологиите за масовите убийства са усъвършенствани непрекъснато. Проявляват се жестоки и често напълно нехуманни медицински експерименти с хора от концентрационните лагери. В Аушвиц г-р Менгеле експериментирал в областта на генното инженерство, за да открие начини за премахването на долнокачествените човешки гени от генома на населението и да създаде германска суперраса. Любимо негово занятие било гисекция на живи бебета, кастрация на момчета и мъже без употреба, както и подлагането на жени на високоволтов ток, за да провери тяхната издръжливост.

Близнаките били любимите му обекти и се ползвали със специалната привилегия да запазят собствената си коса и дрехи, а освен това получавали и допълнителни дажби храна. Менгеле разполагал със специални бараки за своите близнаки, а също и за джуджетата, сакатите и други „екзотични екземпляри“. Тези бараки били наричани Зоологическата градина на Менгеле, където инжектирали кръвни пробы от един близнак на друг

„Равнодушието на гърците към съдбата на техните евреи ще надживее тяхното освобождение.“

проф. Хана Аренг

с различна кръвна група, причиняващо глабоболие и висока температура. За да определи дали е възможно цвекът на очите да се променя по генетичен път, Менгеле инжектирал боя в зрителните органи на няколко евреи близнаци, поради което те ослепявали. Ако някой близнак почине, Менгеле изваждал очите му и ги забождал на стената в кабинета си, точно както един биолог забожда насекоми за колекцията си. Децата, които вече не му вършели работа, понякога сам пригружавал към газовите камери, обяснявайки разходката като игра, наречена „на път към комина“.

Когато руските войски освобождават Аушвиц на 27 януари 1945 г., откриват повече от един милион дрехи, приблизително 45 000 чифта обувки и над седем тона човешка коса, които немците още не са успели да изпратят в Германия.

С унищожаването на евреите в оккупированата Одеска област се занимават румънските войски. Румънският маршал Йон Антонеску е описан от Хитлер като „по-радикален по еврейския въпрос от самите германци“. Румънците записват най-голямото единократно избиране на хора по вре-

ме на Войната, като разстрелят 60 000 евреи в района на Одеса.

„Надали е преувеличение да се каже, че Румъния представлява най-антисемитската страна в предвоенна Европа. Румънският антисемитизъм е напълно установен факт още през деветнайсети век“ – пише в книгата си големият американски философ, публицист и общественик проф. Хана Аренг. Хитлер се опасява, че Германия ще бъде надмината от Румъния, понеже „човек като Антонеску действа по тези въпроси много по-радикално, отколкото ние до този момент“. Жестокостта на румънците по отношение на избавянето от евреите е толкова голяма, че принуждава дори германците да се намесят, преди „ситуацията да се влоши напълно и да се превърне в кървав хаос“.

“Хърватите сами осъществяват депортирането на евреите като плащат на нацистите 30 марки за всеки депортиран евреин, а в замяна получават цялото им имущество.”

„За разлика от правителствата на други балкански държави, от самото начало румънското правителство притежава съвсем точна информация за избирането на евреи на изток. Румънските Войници се впускат в програма за клането и депортиране, която „направи изблищите на Желязнатата гвардия в Букурещ да изглеждат малки” през януари 1941 г. Програмата няма равна по ужаса си в цялата история на зверствата (Хилберг). Депортирането в румънски стил е да се напънчат пет хиляди души в конски вагони, след което да бъдат оставени сами да се задушават вътре, докато влакът пътува без никакъв план из цялата страна дни наред.

Любима добавка към тези операции по избирането е да се изложат трупо-

вете в еврейски месарски магазини. Също така ужасите в румънските концентрационни лагери, построени и ръководени изцяло от самите румънци, по причина, че депортирането на изток е невъзможно, са по-изобретателни и по-жестоки от всичко, което е познато в Германия... Така в средата на август 1942 г. Външното министерство сключва споразумение с Антонеску „за евакуирането на евреите от Румъния, което да бъде извършено от германски части”... До това време румънците са избили 300 000 евреи без каквато и да е германска помощ”.

„Памент” на румънците е удобният начин, по който искам да се освободят от евреите – като измислят „доста процъфтяващия бизнес” с продажба на евреи. Румънското правителство открива, че могат да се продават евреи срещу твърда валута, поддържки еврейската емиграция – 1340 долара на глава. Така северната ни съседка си спечелва имиджа на най-корумпираната държава на Балканите, при всиче, че вече е известна с „ненормално висок процент обикновени убийци”. Румъния се превръща в един от малкото коридори за еврейска емиграция в Палестина по време на Войната.

В книгата си Хана Аренг пише, че „равнодушието на гърците към съдбата на техните евреи ще надживее тяхното освобождение”. Само за два месеца цялата общност е депортирана в Аушвиц с товарни влакове, с по две до две хиляди и петстотин евреи, заминаващи за Аушвиц едва ли не всеки ден. През есента на същата година, когато италианската армия стига до пълен провал, от южна Гърция, включително Атина и гръцките острови, набързо са евакуирани още тринайсет хиляди евреи.

Хърватите сами осъществяват депортирането на евреите като плащат на нацистите 30 марки за всеки депортиран еврей, а в замяна получават цялото им имущество. Всичко това се извършва възможно съгласие с официалния германски „териториален принцип”, приложим към всички страни в Европа, където държавата наследява имуществото на всеки убит еврей, живял на нейна територия, независимо от националността.

В книгата си Хана Аренг засяга въпроса за „степента, в която евреите съдействат за собственото си унищожение”, имайки предвид стомиците писма и телеграми за помилването на престъпника Айхман, осъден на смърт чрез обесване. Тя посочва имената на

всички „по-изтъкнати членове на Централния съвет на американските революции – представителното тяло на реформисткото юдейство в САЩ, както и групата професори от Еврейския университет в Йерусалим, водена от Мартин Бубер, който е бил против процеса от самото начало и който се заел да упражнява натиск върху политически израелски личности.” За да се отложи екзекуцията и да се промака във времето един евентуален следващ процес, професор Норман Бентуич предлага с писмо до Вестник „Таймс” смекчаване на присъдата и депортиране на Айхман в Германия. Тази реакция на еврейската общност изглежда никак странно на фона на всички факти по изтребването на евреите, случило се само преди 20 години.

Маргарита Друмева

*Не стоит прогибаться под изменчивой мир,
однажды он прогнется под нас*

Из песен на Андрей Макаревич

Познавам такъв човек и няколко пъти съм се срещала с няя. Имам предвид, че съм виждала как изменчивият свят не само че не може да я огъне, но той самият се огъва под стъпките ѝ. А стъпките ѝ са тежки, като думите ѝ, като всяко нещо, което прави, навсякъде и във всичко. Тя знае откъде идва, къде стои сега и къде отива. Нейната сила и нейната личност са завършени дотолкова, доколкото стократно да произвеждат плод – у нея самата и в околните, по пътищата на света, в конгресните зали, в дома ѝ. Домът ѝ не е голям като физическа площ, но има място в него за целия свят, подреден в книги, кутийки, картини, снимки. Също като сърцето ѝ. Удивително много посоки тръгват от там, към хората и празните триъгълници на нашето знание, удивително много преборени неистини и още повече истини в действие. Животът ѝ е като калейдоскоп от много, много цветни стъклца, подредени в хармония, красиви в своето съзвучие. Цветно съзвучие, което не е застинало, а непрекъснато се мени при всяко трептане на живота, за да се подреди отново в друго чудно съзвучие.

Тя стъпва здраво и сигурно по тази земя. Едновременно може да гледа наляво, наясно, дълбоко навътре и нависоко. Едновременно може да говори, а ръката ѝ да твори нещо, в мярата на думите ѝ. Едновременно може да се движки по периферията и да стои като стожер в центъра – там, където е нейната Вяра и нейният Бог. Името ѝ е доц. г-р Любка Танчева.

Звукът на тишината и движението на светлината

Доц. д-р Любка Павлова Танчева завършила Медицинска Академия, София през 1975 г. След една година работа по разпределение спечелила конкурс за асистент по лекарствена токсикология във Фармацевтичния факултет, където преподава на студенти до 1988 г. В това време защитава дисертация в областта на токсикологичната биохимия. До 2006 г. работи като научен сътрудник първа степен в Института по физиология на БАН, а следващите седем години е старши научен сътрудник – доцент по фармакология, към Института по невробиология, БАН. Работи експериментално в една от най-интересните научни области – човешкия мозък и ум. Обект на научните ѝ изследвания през по-

следните години е влиянието на стреса и социалната изолация върху паметта и обучението и възможностите за фармакологична защита.

Специализира в Германия, Словакия, Австрия, Англия, а последните 10 години работи по съвместни проекти с Израел. Има множество следдипломни квалификации в областта на фармакологията и лекарствената токсикология. Пог нейно ръководство са защитили с отличие около 10 дипломанти. В момента е научен ръководител на двама докторанти в областта на невробиологията. Съавтор е на учебни ръководства, ТВ и учебни фильми, има над 65 публикации предимно в чуждестранни престижни научни списания и над 150 участия в научни форуми у нас и в чужбина. Членува в Съюз на Българските учени, Европейското и Международното дружество по токсикология, Института по научен креационизъм.

Майка е на гъве чудесни деца, с които много се гордее и за които сама се грижи след смъртта на съпруга си. Ирина е известен журналист и икономист с докторат от 2012 г., а Михаил е адвокат с успешна кариера.

През 2004 г. доц. д-р Любка Танчева е основател и председател на **Akademichni priyateli na Izraeł** (АПИ) – неформална инициатива и организация на учени, преподаватели, учители, докторанти и интелектуалици от средите на Академията и университетите у нас, заставаща срещу антисемитизма и ксенофобията в обществото.

През 2011 г. е делегат от България на **Световната Конференция на МОМХ– Международната организация на медици християни**. През следващата година организира Първата Национална конференция на МОМХ в България, след което е назначена за директор на МОМХ в България. Понастоящем доц. д-р Любка Танчева подготвя Балканска Конференция на МОМХ – „Наука, медицина и духовност”, която ще се проведе през април 2013 г. в София.

Имате завидна биография и живот в широк кръг от интереси и дейности. Кое от всичко е най-важно за Вас, онова, върху което бихме могли да поставим акцент и което в най-пълна степен характеризира личността Ви?

Всяка човешка личност е с много пластове и е многолика. Повечето от нас са с разнообразни изяви и активности – като родители, съпрузи, приятели, професионалисти или общественици. И те се разгръщат по различен начин на своето време. Но за мен по-важна е мотивацията, с която правим нещата. Защо го правим, а не какво правим.

Повратната точка в моя живот, която ми дава разбиране, е личната ми среща с Бога през 1991 г. Тогава Вярвам, че намерих своето истинско Аз. Всичко за мен започна именно оттам и то по нов начин, с една мотивация, която изваше дълбоко отвътре. Не за външни самоизяви или шумни дейности, а поради вътрешния призив, който изваше от Него.

Убедена съм, че ако някой се нарича Негов последовател, той не може вечно да живее за себе си. Нашият живот вечно става Негов. И ние заживяваме за Него и за Неговото невидимо Царство тук на земята.

Kаква е личната ви история? Как повярвахте в Бога?

Произхождам от традиционно християнско семейство от двата рода (по майчина и по бащина линия). Моят дядо беше свещеник и семейството му беше преследвано от комунистическия режим. Аз израснах от малка с традициите, знаех за Бога, но нямах лична Вяра. Както за повечето интелектуалици, преходът от умствена Вяра към истинска Вяра в сърцето беше труден и дори драматичен. Повярвах преди 22 години, непосредствено след падането на атеистичния режим в страната ни, когато много хора като мен изпитваха силен духовен глад и имаха искрено търсение на Бога. Аз чух простицкото Евангелие на Господ Иисус от мои колеги и откликнах на призыва за лично покаяние. Пътят ми към Бога беше дълъг и аз вървях по него по стъпките на Екlesiаста, осъзнавайки, че всичко, колкото и голямо да изглежда, е суета и безсмислено, всичко е гонене на Вятър, ако то е без Бога. По-късно, когато постъпих в Библейско училище, разбрах, че не е достатъчно само да вярваш, но трябва да знаеш в какво и в Кого си повярвал. Това знание положи здрава основа в живота ми, срещнах и истински примери на такава жива Вяра и любов, които да следвам като модели. Щастлива съм, че сега живея във време, в което

мога свободно да изразявам и да следвам Вярата си.

Прави впечатление множеството специализации (Германия, Словакия, Австрия, Англия), над 65 професионални публикации предимно в чуждестранни престижни научни списания, над 150 участия в научни форуми, както и следдипломни квалификации. За мен това е знак, че Вие сте една непрекъснато търсеща личност, която се стреми да усъвършенства и натрупва знание, умение и професионална реализация. Имате ли чувството, че „талантите“ в библейския смисъл на думата са се преумножили?

Вярвам, че на който много е дадено, от него много ще се изисква. Затова бързам да прилагам това, което е вложено в мен, за да послужи на хората около мен. И особено за Божието Царство, което макар и да не се вижда, е точно сред нас. Знам, че всеки от нас един ден ще даде отчет за реализацията на своите таланти и на кого те са послужили. Дали са били за собственото ни себеиздигане, карьеризъм или за да послужим с тях на Господ и на Неговите планове – в това време и в това общество.

Имате свои дипломанти и докторанти, които показват отлични резултати. Какво мислите за тях?

Обичам да работя с млади хора. Те са креативни, разкрепостени и умни и има много, което да се научи от тях. Аз не се срамувам да се уча от тях постоянно.

Едва ли някой е постигнал нещо съвсем сам. Работата в екип е много важна, особено в областта на науката. Интердисциплинарните екипи са главната характеристика на съвременното научно познание. Считам, че ако един учен не остави след себе си свои последователи и дори школа, тогава неговото дело остава незавършено.

Имате многобройни научно-популярни изяви в медиите в България. Какво е мнението Ви за мястото на науката в съвременното общество?

Аз съм учен и изследвам гениалния почерк на Твореца, видим в съвършения ред на Неговото Творение. Считам, че науката освен да служи за благото на човечеството има и важната задача да изявява величието на Създателя.

Историята е показвала, че наука без морал, етика и духовност няма да послужи на здравето, благото и добруването на обществото. Дори считам, че наука без морал и духовност може да се превърне в чудовищен инструмент за унищожение, осакатяване и мъчение на човечеството. Само преди 70 години група отлични професионалисти и учени, начело с германския лекар д-р Менгеле, извършиха ужасяващи експерименти върху беззащитни мъже и жени, върху бременни и върху деца – родени и дори още неродени. Потресаващи здравия човешки разсъдък престъпления, в името на науката!

Великият Айнщайн казва, че „Вяра без наука е сляпа, но наука без Вяра е саката“. Бил е прав тогава, както и днес.

Пред 2011 г. сте била делегат на Световната конференция на Международната организация на медици християни (МОМХ). Разкажете ни повече за тази организация и кои други българи участват в нея?

Началото на МОМХ е поставено през 2004 г. в Сеулския университет „Ян Сен“ в Южна Корея, последван от Конференции в Индия, САЩ, Норвегия, Украйна, Австралия и много груп МОМХ

е уникално и единствено по рода си движение в световен мащаб (www.wcdn.org), чиято Визия е да представя сериозни медицински доказателства за съверенната изцелителна сила на Бога в практиката на медиите-християни, подкрепена с изрядна медицинска документация.

Служението има клонове в различни страни по целия свят, чиято мисия е пълното изцеление на човека. Човек се нуждае не само от физическо, но и от истинско духовно лечение, понеже е духовно същество. Защото макар ограничен и несъвършен, човешкият живот отразява в себе си Божия образ (*Imago Dei*). Камо такъв той е скъпоценен, уникален и заслужава да се борим за него до края – както със средствата на съвременната наука и медицина, така и с молитва до пълното му изцеление – на физическо, духовно и душевно ниво.

По настоящем около две трети от американските медицински колежи включват в програмите си подобни предмети и имат изискване към лекарите за духовна грижа към пациентите си. Установено е, че молитвата на лекувания лекар спомага за по-бързото възстановяване на пациентите.

През април 2012 г. Вие бяхте в основата на Първата национална конференция на МОМХ в България. Същата година бяхте назначена от Международната централа за директор на МОМХ в България. Очертайте накратко параметрите ѝ, темите, които бяха разисквани, личностите, взели участие в нея.

Първата част на конференцията беше теологична. За човека – Вечен и Временен, носещ в себе си Божия образ и подобие, както и за първоначалния Божи дизайн за човешкото здраве.

Втората част беше чисто научна. Бяха презентирани предизвикателствата на 21 век пред науката, генетиката, генетичния код, модерните технологии, фармакологията, невробиологията и пр.

Обсъдени бяха и медицинските и духовни аспекти на процеса на регенерация, както и приложението на зрели стволови клетки в съвременната

Предизвикателствата на съвременната наука
1. ГЕНЕТИЧНИЯТ КОД

	U	C	A	G	
U	Phe	Ser	Tyr	Cys	U
Phe	Ser	Ser	Leu	Leu	Ser
Leu	Ser	Ser	Ile	Ile	Ile
Ile	Ser	Ser	Leu	Leu	Leu
C	Cys	Leu	Leu	Leu	Cys
A	Thr	Asn	Ser	Ser	Asn
G	Val	Asn	Asn	Gly	Val
Val	Asn	Asn	Asp	Gly	Val
Asp	Val	Asn	Asp	Gly	Val

НАУКА, МЕДИЦИНА и ДУХОВНОСТ
Международна Организация на Медици
Християни в България

медицина. За науката в Израел говори г-р Даниел Розен. Той запозна присъстващите с най-новите научните постижения в Израел.

А третата част беше практическа. Бяха представени впечатляващи случаи на свръхестествени изцеления, подкрепени с медицинска документация, както и на значими християнски служения с медицинска насоченост.

Бяха набелязани общи проекти, бъдещи инициативи и съвместни мисии на МОМХ в България. Конференцията завърши с изцерително събрание, на което присъстваха г-р Даниел Розен (Израел), г-р Алвин Хванг (Южна Корея) и българинът Илия Миланов.

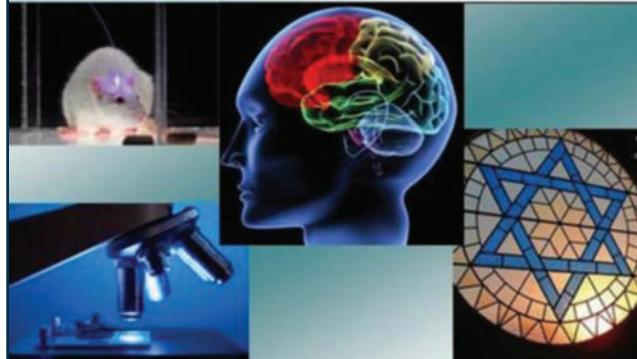
Конференцията ни помогна да осъзнаем колко важна е както в медицинската сфера, така и на духовния фронт дължността на лекаря, фармацевта, стоматолога, учения, изследователя, хората в бели престишки. Тя акцентира върху отговорността на учени, изследователи, лекари, специалисти като граждани, като духовни и отговорни хора за решенията, които се взимат в нашето общество.

По-нататъшна стъпка в тази посока ще бъде Първата Балканска конференция на МОМХ „Наука, медицина и духовност“. Кога ще се състои и какво ще бъде най-характерното за нея?

Първата Балканска конференция ще се състои на 24-28 април 2013 г. в София. Нейната цел е да насърчи християнските специалисти с висок професионализъм от Балканите да упражняват своята активна позиция и роля в обществото. Да имат възможността да обменят помежду си и да координират своите практически знания, опитности и умения, което ще ги мотивира да служат по-ефективно за Божието Царство в своите страни. Вярваме също, че с Конференцията ще бъдат инициирани нови проекти и мисии, които ще трансформират напълно обществата на Балканите.

Този форум ще снабди широка платформа за свободен обмен и живи контакти между специалисти от различни области на медицинската наука и практика, които ходят в любовта на Иисус Христос. Ние вярваме, че Балканите ще станат различно място в резултат на съвместните ни усилия, стратегии и работа в хода на Конференцията.

**Съвместни научни разработки -
Еврейски Университет
и Университетска Болница Хадаса - Ерусалим,
Институт по Невробиология, БАН**

Известно е, че Вие сте била в Ерусалим многократно и сте имала невероятния шанс да работите в най-добрите институти там. При тези пътувания ли се запознахте с г-р Даниел Розен, травматолог от болница Макаби в Ерусалим?

Не, срещнах г-р Даниел Розен в Австралия на Конференцията на МОМХ през 2011 г. в Брисбейн. След това той гостува няколко пъти у нас.

В Израел работих през последните години по три изследователски проекта, на два от които бях научен ръководител. Те бяха разработвани с Еврейския университет и Университетската болница „Хадаса“ – едни изключително лидерски институции за съвременни научни изследвания. Това ми позволи да пътувам всяка година до Израел и да имаме съвместни публикации с моите израелски колеги. Престоят ми помогна също да опозная и да обикна тази страна повече, както и да имам множество нови приятели там.

Вие сте известен изследовател в областта на психо-фармакологията. Провеждате обучения относно начините за обладяване на стреса в ежедневието и как негативните модели на мислене и

поведение могат да бъдат променени. Всъщност какво произвежда негативизъмът в нас?

Казано най-просто негативните мисли задвижват „лоша“ биохимия, която отключва определени болести, в зависимост от най-слабите места във веригата на нашето тяло – при един това ще бъде астма, при друг язва, при трети високо кръвно или сърдечни заболявания и т.н. Затова е съществено важно да овладеем стреса, докато е още в главата ни, преди да гадем шанс на стресирания ум да атакува тялото ни.

За съжаление България е в члената десятка на нациите с най-лошо психично здраве в Европа и в света.

Негативните мисли вредят преди всичко на нас самите, а също и на околните. Мисълта има честота и сила, които могат да се регистрират и „видят“ с помощта на съвремен-

Казано най-просто негативните мисли задвижват „лоша“ биохимия, която отключва определени болести, в зависимост от най-слабите места във Веригата на нашето тяло – при един това ще бъде астма, при друг язва, при трети високо кръвно или сърдечни заболявания и т.н. Затова е съществено важно да обладаеш стреса, докато е още в главата ни, преди да дадем шанс на стресирания ум да атакува тялото ни.

на техника. Вие не може да мислите само лоши неща и да сте здрав. Просто се разболявате – и то не отвън, а отвътре.

Все пак позитивното мислене не е универсална рецепта. Ти може да мислиш позитивно, да повтаряш всеки ден, че ставаш все по-добре във всяко едно отношение. Но в крайна сметка га умреш от един банален апендицит, ако пренебрегнеш болката в корема си. Нужен е разум и баланс, както и да потърсим своеевременна лекарска помощ.

Ведно интервю бяхте казали, че човешкият ум е като „кормило, което води и управлява нашия живот – личен, професионален и социален“. Как можем чисто практически да обновяваме ума си?

Човешкият мозък и ум са най-великата загадка и мистерия. Умът е нашият главен инструмент за живот, работа и творчество, с който си

служим до края на дните ни. Човекът е това, което мисли, когато е насам със себе си. А животът ни следва модела на нашето мислене. Какъвто е умът ти – такъв ще бъде и животът ти.

Ние имаме тази способност – сами да контролираме и да променяме своето мислене. А промененото мислене, характер и навици ще преобразят живота ни във всичките му сфери – лично, семеен и професионален.

Една позитивна мисъл има много по-голяма сила от отрицателната и може да я измести. Ние не само можем, но имаме отговорност да променяме мисленето си. Подобно на тонка пластилин, ние можем да моделираме ума си, да се обучаваме, да променяме чувствата си, да изграждаме нови невронални мрежи, да усвояваме нови знания, умения и навици. Така ние „препечатваме“ собственото си битие. А нашият ум задвижва биохимията в тялото ни и то става такова, каквото ние го създаваме.

Ако не упражняваме своя ум, ще го загубим. Установено е, че още от раждането на детето умират хиляди мозъчни клетки. Те изчезват по две основни причини. Едната е, че не ги използваме. А другата – че не ги щадим и не ги поддържаме правилно. Хора, които не четат, не научават нови неща, не се интересуват, ще загубят остротата на своя ум. Това важи особено за интелиектуалци, след пенсионирането си те често развиват Алцхаймерова болест и деменция. Не спирайте да учите нови неща, разгръщайте неговите възможности и въображение, четете, слушайте музика, занимавайте се с изкуство. Променяйте ума си – и животът ще се променя. Добрата новина е, че гори и в късна възраст може да имате здрав и силен ум.

Тъй като човешкият ум реагира на команда, от голямо значение е кой ги дава. Връзката родител-дете е много силна, служи както за изграждане, така и за разрушаване. Говорете добри думи на децата си! Те ще ви повярват и ще станат талиби, каквито вие ги виждате.

Освен учен-изследовател, Вие сте и председател на Сдружение „Добро бъдеще и надежда“ – една сравнително млада организация. Бихте ли ни запознали с концепцията, мисията и целите на тази организация?

Ние сме интердисциплинарен екип от учени, специалисти и докторанти, работещи в областта на невробиологията, психологията, фармакологията и физиологията. Имаме опит в организирането на обучения, лекции и семинари, както и в издаването научно-популярни статии.

Нашата основна цел е с аргументите на науката да формираме здрав, силен и ефективен ум, способен да се справя с ежедневния стрес, създаващ трайни здравословни навици, изграждащ хармонични взаимоотношения, възпроизвеждащ ново качество на живот. Водени сме от идеята, че променяйки ума си, ние сме в състояние да променим живота си.

Като млада организация, ние все още търсим партньорство с фармацевтични фирми, МСП и др., за да разгърнем нашите инициативи. Преобразяването на мисленето изисква време и подходящо обучение. А инвестицията в този най-ценен ресурс – човешкия

ум и мислене, ще донесат безценно полза, както за обучаващите се, така и за нашите партньори и сътрудници.

Каква е Визията Ви за българските учени-християни в България?

Лично аз не одобрявам строго кабинетната наука. Науката трябва да бъде в обществото и за обществото, за да му служи. Затова нашият екип организира открити лекции и обучения за популяризиране на науката в обществото. Областта на ума и мисленето е една от най-важните арени на духовни битки в нашата съвременност.

Българските учени и лекари християни трябва да бъдат повече обществено ангажирани и повече публични личности. Канени сме били много-кратно в радио и ТВ предавания, организирали сме научни форуми, няколко практически тренинги и открити лекции върху стратегиите за спривяне със стреса, говорили сме многократно за най-новите постижения в областта на невробиологията, мисловните карти, психосоматичните болести и пр.

Като християни ние трябва добре да осъзнаваме нашия дълг и позиция в обществото. Изправени сме пред много предизвикателства – морални

и духовни, и е нужно да се подгответим, за да ги посрещнем. За разлика от някои страни, където е изключително трудно това да се случи, поради социалната, правителствена и религиозна опозиция и изолация (мюсюлмански, будистки и индуистки държави), ние сме преувеличени да живеем в християнска страна, в която да имаме свободата да изразим своите убеждения, основани на Библията.

Разработването на съвместни проекти, основани на християнската ни идентичност и наследство, от една страна, и на отличен професионализъм, от друга, биха били добра алтернатива на прилаганите и в нашето общество окултни методи на лечение, обучение и възпитание, каквито са йога, Но Ендж, източна медитация. За съжаление тяхното навлизане е доста изпреварващо до момента – не само в учебни, спортни и здравни заведения, но гори вече и в детски градини. Тъжно е, че това се случва в една традиционно християнска държава с хилядолетна история и с духовна мисия в миналото към славянския свят.

Свидетели сме също напоследък на бездуховното отношение у нас към болния, особено при третирането на някои нелечимо болни, на инвалиди и възрастни хора, нуждаещи се не само от физически грижи. Много

„

Камо хора на науката, образованието и просвещението, ние Вярваме, че освен като професионалисти, нашата гражданска позиция има значение. Тя е важна за общество то ни, както някога, така и сега, за да го предпазим от вируса на ксенофобията, който продължава да инфицира умовете и днес. Особено за опасно обаче смятаме безразличието, което наблюдаваме напоследък. Време е да се събудим. Защото безразличието може да значи и престъпно съучастие.

“

Въпроси, свързани с медицинската етика, евтаназията, абпорта, клонирането и гр. са важни проблеми на нашето общество и все още чакат своите отговори.

Считам, че най-важното нещо в живота на Вярващите учени е да изразят с езика на науката величието на Създателя – най-големия Учен.

си желание да представям Благата Вест в общество то. Бяха обучавани квалифицирани лидери от всички професии – лекари, учители, икономисти, журналисти и гр., които са способни да обучат други хора. Присъстваха специалисти от всички континенти и най-вече от „Третия свят“. Дисциплината беше желязна, спартанска – тя беше част от обучението. Преподавателите ни не бяха просто лектори, а истински модели за следване, преминали през невероятни трудности, болести, враждебна среда, гонения и въпреки всичко не просто оцеляли, но победили. Те бяха изключително подгответи хора, които развиаха темите за дисциплината на лидера, цели, изграждане на мисия, инструменти.

През 2012 г. Вие присъствате на едно друго голямо събитие – обучение в Института „Хагай“, САЩ, което идваше да покаже необходимостта от лидери навсякъде и на всяко ниво, особено на християнски лидери. Какви идват гонесохте оттам?

Целта на обучението в Института „Хагай“ е да намери и подготви изявени лидери от различни християнски деноминации, които освен професионализма си, да носят в сърцето

Участниците бяха подбрани – посветени на Бога хора от цял свят, някои от тях са се срещали ежедневно лице в лице със смъртта в своите държави. Но въпреки атентатите,

преследванията, отхвърлянето в семействата им, те не се оплакваха, а посрещаха гоненията със спокойствие, вътрешен мир и усмишка, с пълно упование на Бога. Имаше християни от всички деноминации – католици, протестанти, православни, но никой не поставяше акцент върху това. Имаше нещо много по-велико и то ни свързваше – Вярата ни в Иисус Христос и желанието да му служим.

Моделът на обучение беше свързан с „културна релевантност“, като се поставяше акцент върху съзвучието с националните особености на всяка нация. Това е и желанието на основателя Хагай, който е жив и посещаващ нашите събрания.

Основното мото на Хагай института е: Последната заповед на Господ Иисус Христос (Идете по целия свят и правете хората Мои ученици) нека да бъде нашето първо задължение.

Бяхме обучавани теоретически и после практически разработвахме темите в малки групи, решавахме различни казуси, в които трябваше да вземаме сами решения. Помагаха ни да видим как Бог се е движил през годините в живота ни, как е обръщал една ситуация в друга, да размишляваме върху въръзките между събитията, как е бил винаги с нас. Научихме много и как да работим в екип, пре-

вихме т.нр. Swot анализ, т.е. индивидуалността ни, с която можем да работим в екип. За мен това беше уникално обучение – всеки участващ индивидуално и сам разработващ плана за живота си. Тази инвестиция е изключително ценна в живота ни и се чувствам задължена да предам полученото там на други.

Смятаме да направим такова обучение на български език през есента на 2013 г. В България има около 40 души завършили този курс. В сравнение с другите балкански страни ние сме госта напред – например тази година присъстваше за първи път представител от Сърбия.

Oт 2004 г. Вие сте основател и председател на още една организация: Академични приятели на Израел (АПИ). Кои са те и какви са посоките на вашата дейност?

АПИ е академична общност за вързки, приятелство, съвместни изследвания и инициативи с Израелската академия на науките. Част от членовете ѝ работят по съвместни научни проекти с учени от Израелската академия на науките. През последните няколко години АПИ успя да обедини представители на академичните среди, пре-

подгаватели, студенти и докторанти, видни български и израелски интелектуалци и учени, хора с различни професии, гражданска организации и сдружения, както и представители на почти всички християнски общности в София.

Считам, че ние – хората на науката, трябва да застанем единни срещу антисемитизма и ксенофобията. Много пъти са ме питали: защо вие, учените, не си гледате науката, студентите и белите мишки? Нима няма правителство, политици и социолози, които да се грижат за това?

На този въпрос, мога да отговоря с друг риторичен въпрос: какво щеше да се случи, ако преди 70 години нашите предци – в това число учени, професори, преподаватели и академични хора, парламентаристи, учители, лекари, адвокати, писатели и други интелектуалци си бяха гледали само своята работа и своите собствени интереси (лични и професионални)? Или чисто по човешки – своята собствена и семейна безопасност? Въпросът е риторичен, а отговорът е много прост: СЪЩОТО! Щеше да се случи същото, каквото се случи в цяла Европа. Същото, каквото се случи в Тракия и Македония – там, когато обществото мълчеше. И това, което стана с техните събрата в Ев-

ропа, щеше да стане и с българските евреи у нас.

Но именно чрез своята интелигенция, тогавашното българско общество беше въвлечено в този героичен акт за спасението на своите еврейски съграждани. И този феномен стана т.н.р. Българско чудо по времето на нацизма в цяла Европа.

Като хора на науката, образоването и просвещението, ние вярваме, че освен като професионалисти, нашата гражданска позиция има значение. Тя е важна за обществото ни, както някога, така и сега, за да го предпазим от вируса на ксенофобията, който продължава да инфектира умовете и днес. Особено за опасно обаче смятаме безразличието, което наблюдаваме напоследък. Време е да се събудим. Защото безразличието може да значи и престъпно съучастие.

Инициативите на АПИ са подчинени на тази мисия – да не бъдем безразлични, но да опазим обществото си от ксенофобия и антисемитизъм, които се надигат днес по целия свят. Част от тези инициативи са – дебати, поглавици, отворени писма, лекции в университети, чествания, екскурзии до Израел, пътувания из страната. Стремежът ни е да обединим българските интелектуалци, будните граждани с различни професии, пред-

ставители на академичните и университетските среди, да разширим участието и на по-широки социални кръгове в нашите инициативи.

Ние поддържаме добри контакти и съвместни инициативи с Дружеството за приятелство между България и Израел в Тел Авив. От 2004 г. до сега са изпратени няколко отворени писма до правителството, местните власти, еврейската общност в България и до медините по различни поводи, настоявайки за адекватна позиция на нашата страна и общество спрямо държавата Израел, основани на нашите традиционни и исторически връзки на приятелство. Преди няколко години АПИ започва инициативата (съвместно с Българска академия на науките, Сдружението на младите учени „Когито“ и някои университети в София и в страната) за отбележване СПАСЕНИЕТО НА БЪЛГАРСКИТЕ ЕВРЕИ по време на Втората световна война. В събранятията взеха участие с доклади известни български историци, учени и интелектуалци, очевидци на събитията, потомци на известни личности.

Тази година поводът е уникален по рода си. Отбележваме 70-ата година от тази паметна гама. Очакваме голяма делегация от Дружеството за приятелство между Израел и България. Вярваме, че през техните очи ще можем да видим по различен начин

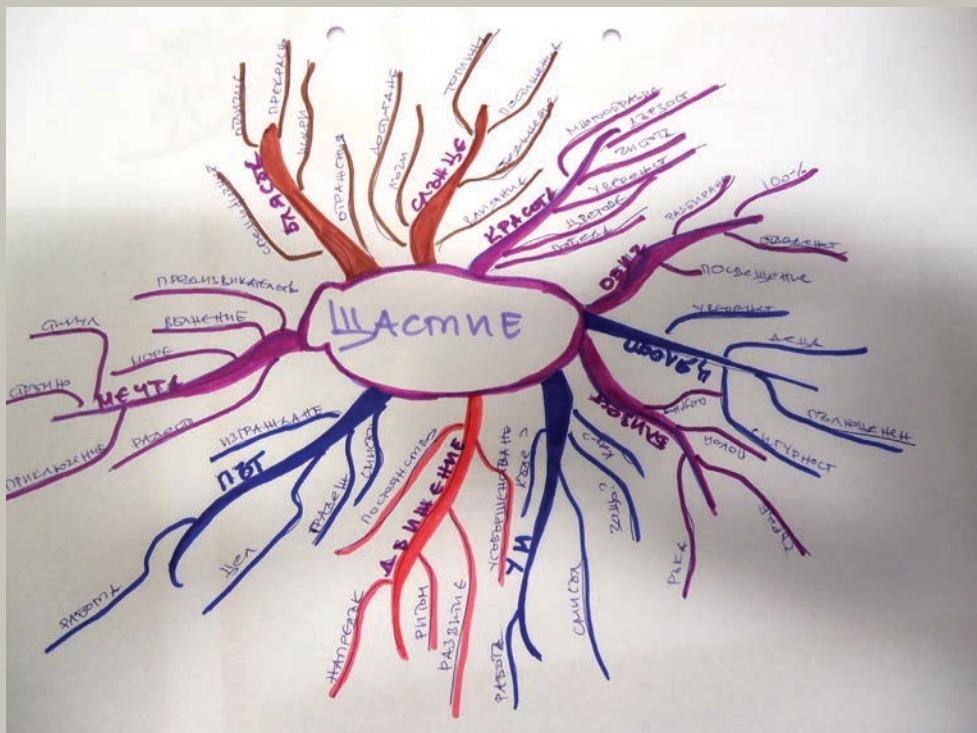
това най-значимо събитие от новата българска история.

Честването на предстоящата 70-годишнина от Спасението на българските евреи ще се състои през март 2013 г. в София и в по-големите градове на страната.

И всички тези дейности, с които сте ангажирана, идвам просто защото е невъзможно да не го дам, ако човек следва новата съвест, която Бог е вложил в него. Досега видяхме външната изява, делата на Вярата, която чрез тях оживява. Нека да се върнем отново към сърцевината на Вярата, която инициира всичко и дава сили на физическото тяло да се справи; т.е. иска ми се да се върнем към Вашето възখовение.

Моето възখовение идва от моята връзка с Бога. От опит съм разбрала, че нашият външен живот е пряко свързан с вътрешния ни живот заедно с Бога. Когато имаме личен, таен и скрит живот с Него, тогава ще имаме и видим такъв.

Човекът е така устроен, че не може да живее без Вяра – някои Вярват в себе си, други в Човека, трети в доброто, а някои в късмета. Дори атеистите Вярват в нещо. И животът на всеки отразява това, в което Вярва.

Мисловна карта. При нейното съставяне отделяме една главна мисъл (ядро). Всеки клон, отклоняващ се от това ядро, представлява отделна мисъл или асоциация. От нея също може да се отдели друга мисъл и т.н... Мисловните карти могат да се приложат във всяка сфера от живота и работата: организиране на времето, работа по проект, писане на дипломна работа, начертаване на основните цели за годината и за всичко, което си пожелаем.

За тунелите в живота ни

Камо учен аз моза да наблюдавам изключителната сложност, гениалност и съвършен ред в устройството на биологичната материя – на макро и на микрото ниво. За това не можа да не се преклоня пред невидимия Творец на това Велико чудо Живота, записано и закодирано по уникален начин на генетично ниво във всяко живо същество.

От друга страна, като медицинско лице виждам дълбочината на болката, страданието и болестите около нас. Именно те ни припомнят, колко много се нуждаем от Изкупителя – Божия Син, който заради нас стана човек, за да ни избави най-вече от собствените ни грешки, провали, болести и проблеми. А ние – от човешки същества да можем да станем чрез Него отново Божи деца.

„Звукът на тишината“ се нарича заглавието на Ваш ръкопис, който чака свое то време и своя издател. Какъв е звукът на тишината?

Когато всички външни врати около нас се затворят, светлините изгаснат и всички звуци загълхнат, тогава ще можем да усетим Неговото истинско уникално присъствие, кое то ни залива с пъlnата Си вседостатъчност. Да познаваш лично Бога и да имаш комуникация с Него е най-великото общение, което едно човешко същество може да познае.

Тунелите винаги ни превеждат до определени места – както във физическото, така и в духовното. Те са преку пътища към целта, макар и не винаги да са приятни. Те обаче ни помагат да преодоляваме по-бързо разстоянията и пестят нашето ценно време. Те са нашите кратки пътища, устремени към целта.

Скъпи мои спътници,

Радвайте се на всеки от тунелите, които Господ е поставил на вашия път, за да го скъсъ и да ускори вашето придвижване в духа. Колкото тунелът е по-дълъг, толкова по-големи ще бъдат вашите победи над разстоянията и над времето в Духа. Радвайте се на ускорените пътища, макар и да

изглеждат тягостни, трудни или дори мрачни.

Ако Бог е отредил за Вас този специфичен тунел, значи той Ви е много необходим. Въпреки яростната съпротива на Вашето плътско същество. Егото Ви реагира болезнено на липсата на светлина, на цветове, на простор и пространство, на усещане за пейзажа около Вас.

Но тунелът иска от Вас вътрешна концентрация и пълно абстрагиране от всичко външно. Това пътуване изисква да се потопите в своя вътрешен свят и вътрешна реалност, да изострите своята чувствителност върху проблема си и освободени от разсейващите звуци, светлини, картини и асоцииации, да размишлявате, да анализирате, да очаквате и търсите разбръзката в молитва и в ходатайство.

Едва когато излезете от тях навън, ще разберете много повече, както за себе си, така и за ситуацията, в която сте били поставени – в изолация от света, но в Божието присъствие.

Екатерина Каравелова

между трагизма и величието

Маргарита **Друмева**

И

Мето на Любен и Петко Каравелови е достатъчно знаменно то да бъде носено с гордост от всяка жена, Екатерина обаче прибавя към него нов блъсък, нов лъч на безсмъртие.

На 21 октомври 1860 г. в семейството на Стоянка и Велико Пеневи се ражда момиченце, което кръщават Екатерина. Баща ѝ – кожухар, умира малък, а майка ѝ започва да изхранва четирите си деца: Катерина, девете ѝ сестри – Сия и Мариола, и брат ѝ Атанас – с пране на чужди грехи. Съдбата на момичето Вероятно щеше да бъде подобна на многонейни бедни върстнички от град Русе, ако не беше заможната Киряку Николаку Минкова – сестра на баща ѝ и майка на Тодор Минков – основател на Южнославянския пансион в град Николаев, Украйна, или както я нарича Екатерина „лелица Киряку“, която обръща посоката на живота ѝ. Тя е първата българка, изобразена заедно със сина си на най-старата и единствена открита до сега гагеротипна снимка у нас, направена към 1842-1843 г. във Виена.

По традиция на Коледа благотворителното дружество „Добродетел“ в Русе раздава на бедните ученички по лакът и половина басма. Катя не получава нищо, понеже има богата леля. Тази случка силно ядосва „лелица Киряку“ и тя решава да измъкне девет-

годишната си племенница от бедностията и тесногръдените обществени провинциални нрави. Скоро след тази случка тя решава да узе да види сина си, „когото не е видяла цели 12 години“, и да заведе и Катя при него, та да я даде в „баш пансион, в какъвто още никоя българка не се е учила!“

За три месеца в Николаев Катя научава руски език доболко, че да издържи писмения изпит за киевската Фундукеева гимназия с успех, който ѝ дава правото да постъпи направо във II-ри клас. От януари 1871 до август 1878 г. тя живее в дома на Всеизвестни Николаевич Лермонтов и Елисавета Андреевна в Москва, които я наричат Звездинка и които тя възприема като свои втори родители. Катя неведнъж казва, че животът ѝ в „разкошната къща на Лермонтови, където я гледат „като писано яйце“, ученическите ѝ години в Москва и завършването ѝ на IV-та московска гимназия със златен медал са „най-светлото време“ в живота ѝ.

„Петко Каравелов ме знаеше от деветгодишно дете, когато от Киев се премести в Москва и попаднах в къщата на генерал Лермонтов. Лермонтови имаха голям кръг приятели и познати... Между първите бе семейството на генерал Шчулеников... У Шчуленикови аз срещнах Караве-

лов – Вече свършил историко-филологическия и юридическия факултети, който преподаваше история и география на дъщеря им”...

Една вечер в театъра на Салодовников гавам „Дванайсета нощ“ от Шекспир. Катя влиза в ложата, а след нея Петко Каравелов, който безцеремонно заема мястото до нея, без да обръща внимание, че заема чуждо място в чужда ложа. „Аз седях като на игли, чувствайки стеснение от тази „невъзпитаност“, спомня си Катерина. „Човекът си стои и не ще за никого да знае, и тихо ми приказва за България, за никакви планове... И тaka до последния антракт, когато се сети, че трябва да отиде при „своите дами“. По него време аз бях далеч, много далеч от всякакви мисли за брак...“ По-късно гвамата решават да кръстят дъщеря си на героинята от тази Шекспирова пиеса – Виола.

В Москва Катя придобива аристократични обноски, научава руски, немски и френски език. На 3 август 1878 г., на 17-годишна възраст, тя се връща у дома, в родния си град Русе, в свободната си родина. Животът ѝ продължава сред смра-

зяща мизерия, в осмър контраст с аристократичната московска среда. Домът ѝ е пълен с сървеници, на майка ѝ са лепнали прозвището Стоянка Чавговата, която се намира в непрекъснати кавги със сына си – „търтей с необуздан характер, който лесно се опива и все гледа да задигне нещо от оскъдните семейни пари“. Въпреки това Катя се захваща веднага за работа.

„Гимназията в Русе бе заета с някакъв склад, септември настъпи, а нямаше изглед да се отвори. Обявих на майка, че ще изхвърля миндеря от гостината стая, ще наредя две три маси и ще взема няколко деца у дома да ги уча. Казано, направено: още първата седмица класът ми се напълни с деца от разни възрасти...“

Учителка в Русе,
1878-1879 г.

Близо 14 години посвещава Екатерина на учителската професия – в Русе, в София, в Пловдив. Години по-късно нейната ученичка – художничката Елисавета Консулова-Вазова ще запише в спомените си:

„На камедрата се изкачи млада жена, с красиво изразително лице, много гладко причесана коса, със спретната черна рокля, с бяла яичка. 36 цифта очи я обгърнаха от главата до върха на обувките. Почнахме да четем. Вдига една, вдига друга. Ние четем ясно, чисто, не спъваме. „Добре – каза тя. – Но искам за разнообразие и аз да ви почета малко.“ Тя почна. Бяхме чели много пъти „Пог идомо“. Но никой от нас не знаеше, че толкова живот има в него, че чорбаджи Йордан наистина е жив, че бъбриятата кака Гинка не е измислена...“

В Русе присъствието ѝ няма как да остане незабелязано и съгражданието ѝ започват да я наричат „амазонка“, понеже дълги часове язди кон с Никола Стойчев – председател на Русенския губернски съд. Започват да пристигат сватовници, сред тях и един конен стражар – човекът я харесал, защото отлично яздела и се държала като царкиня. В „Славянин“ излизат зълъчни антрефилета против нея: „набелена и начервена внася разврат и съблазън сред гражданството“. На един бал в „Ислях-хане“ танцува с княз

Батенберг, който я кани да стане учителка в София. Катя отказва.

Съвсем изненадващо, един ден в дома ѝ пристига Петко Каравелов. Хлопа на портите ѝ и сестра ѝ Сия уплашено казва на Екатерина: „Бързай, че един черкезин иде и на руски за теб пита!“. По това време в Русе е Любен Каравелов, но отношенията между двамата братя не са особено сърдечни.

Петко Каравелов ѝ предлага да стане учителка във Видин, понеже там той е назначен за вицеубернатор. Екатерина си спомня колко „удивителен събеседник“ е той, интересен, разнообразен, с неизчерпаем избор на теми, един от друга по-занимателни и по-поучителни“. Тя гледа на него като на превъзходен учител, без да ѝ мине през ума, че тези прекрасни срещи ще завършат с предложение да му стане жена. Екатерина отвръща, че ще замине да учи за лекарка в Петербург.

Петко Каравелов пристига отново в Русе в края на януари 1879 г. за погребението на брат си, след което отива направо в къщата на Екатерина и повтаря предложението си. Девойката е изумена: как може „човек да мисли за любов и да говори за нея в деня, когато е заровил брат си“...

Всенак, през есента на 1879 г., на поредното предложение на Петко Ка-

Годежна снимка с Петко Каравелов,
1879 г.

ралево^в да му стане „жена, другарка“, Екатерина отговаря с „га“. Разменят годежни пръстени на 4 октомври 1879 г. Катя го предупреждава, че взема едно келеме (опърничава), ни глади, ни готви, нито може „свестно да закърпи“, че е „белучка“ (изнежена). Петко отвръща: „Тия ръце не са за черна работа!“. Венчавката се извършва на 13 януари 1880 г. в черквата „Св. Троица“. Кумът – известният русенски търговец Иван Стоянов, пристига от Букурещ с разкошен букет от дъхави бели рози – невиждано дотогава събитие в Русчук!

Едва 18-годишна, със 17 години по-млада от своя съпруг, Възпитана в аристократичен дух, пълна с идеали и мечти, Екатерина Каравелова наблиза

в голямата политика. Няколко месеца след сватбата (1880 г.) Петко Каравелов е вече министър-председател и по време на първата му голяма обиколка из страната младата съпруга не само го съпровожда, но е и негова частна секретарка. Петко Каравелов ѝ повериava всичките си дела – тя се грижи за кореспонденцията му, особено чуждестранната, понеже владее писмено и говоримо руски, френски, немски и английски език, редактира написаното от него, пише във вестниците, в които той пише и редактира, а съпругът ѝ се отнася към нея с огромно доверие.

Двамата започват издаването на в. „Независимост“ в Пловдив (1881–1882 г.), редакцията се намира в дома им и тя участва в подреждането на материалите и коректурите. Тя първа прави достояние на широката публика трудно разбирамия писател Пенчо Славейков, с когото са близки приятели. На една от популярните по онова време сказки за Тодор Владайката леля Гена, присъствящият Славейков се трогва до сълзи, а експанзивният Каравелов скача и извиква от възторг: „Катерино, ти от леля Гена направи една Офелия!“

През 1885 г. Петко Каравелов подпомага едно от най-важните исторически дела на своето време – Съединението на Княжество България и Източна

Румелия. Съединението заварва съпругата на министър-председателя в Русе, където нейните съграждани я поздравяват с обации.

7 ноември 1885 г., светкавичната Сръбско-българска война след Съединението, сръбският крал Милан наблюдава София и цялото правителство е в паника. Екатерина Каравелова се качва на файтон и тръгва да се разхожда по улици те, за да докаже, че Всичко е наред. Журналистът Фон Хун пише за вестник „Къолнише цайтунг“:

„...Княз Александър е напуснал българските позиции край Сливница. Столицата е в опасност. Обща паника сред населението. Навсякъде се виждат безумешни лица и крайно отчаяние. Само една млада, малка госпожа прави изключение – Катинка Каравелова – любезната съпруга на министър-председателя. Само тя остана непоколебима. Не вярваше на слуховете, които се пръскаха из града... Право се говореше съмне, че на 7 ноември 1885 година г-жа Каравелова беше единственият мъж сред софийското население...“

„Голямата фигура на Петко Каравелов не може да се отдели от неговата съпруга“ – пише в спомените си софийският митрополит Стефан. Тя е неотмътно до него, записва старата му среци, подрежда ангажиментите му. Четирикратният

министър-председател на България е изключително разсеян човек, непрекъснато си губи книжата, документите. За него казват, че наливал кафето си в чаша, в която току що е изгасил цигарата си. Както и това, че „прочутият безсръбърник“ е единственият български политик, който не е присвоил нико то стотинка държавни пари. Съпругата му заедно с него се грижи за държавните дела и когато той има среци в различни кметства или с представители на обществеността, тя си записва в теттер исканията им. А като се върнат в София, сядат и започва да пишат заповеди.

През 1888 г. започва да излиза и библиотека „Свети Климент“, чийто основател и редактор е Петко Каравелов с псевдоним Камен Чернев. Тук с голям брой преводи участват и Екатерина Каравелова: десетки заглавия от руска, френска, немска и английска литературна класика: Толстой, Достоевски, Юго, Монако, Флобер, Дикенс и др. Пише политически фейлетони, литературна критика, преводи. На страниците на в. „Търновска конституция“ излизат нейните подлистници под различни псевдоними. За памфлетите на Пол Луи Курие тя пише и обстойна историко-литературна характеристика. Към „Егмонт“ на Гьоте дава критически анализ на драмата.

Домът на Каравелови на ул. „Дякон Игнатий“ В София буѓи у всички огромно недоумение. За него писателят Кирил Христов пише така:

„Стара дъсчена ограда. Двойна гнила врата, която едвам се държи на резетата си... Най-обикновена българска къща, може да се каже гори селска. Едно-гъве стъпала, малка площадка, после наред гъве-три стъпала под пръв ъгъл с първите, доста широк отвор, открит, без „джемлиken“ и от него по едно-гъве стъпала пред всяка врата на стаите. Първата стая в ляво бе приемната, с прозорци към юг и запад, с традиционните мендери, с ниско огнище веднага въясно щом се влезе... На никой европеец не би минало през ума, че това е приемна на човек, който на няколко пъти вече е бил министър, гори министър-председател през Сръбско-българската война на 1885 година. Мъчно би могъл всеки да си представи, че в тази селска стая са приемани не веднъж дипломатическите представители на великите сили и разни големи гости от чужбина; че там е посрещан и държавния глава княз Александър I. Тая скромна обстановка, дено ний надникнахме само за кратко да се поздравим с госпожа Каравелова, която ни се мерна там, буѓи почут и удивление пред домакина...“

Екатерина и Петко Каравелови имат три дъщери: Рагка, Виола и Лора – и трите трагично завършват живота

си. Рагка умира от скарлатина едва двегодишна и потапя в голяма скърб семейството. Те дълго не могат да се съвземат, докато един ден Петко Славейков не ги изкарва от дома им, защото „учениците не могат да чакат повече“.

На 15 февруари 1891 г. насред София пада убит финансият министър в Стамболовото правителство Христо Белчев – удобен повод за разправа с опозицията, водена от Петко Каравелов. Още същия ден той е арестуван и обвинен, че е съучастник в убийството на Белчев – Каравелов (заедно с още видни български общественици и политици) е затворен в Черната джамия (днес храм „Св. Седмочисленци“). Носят се слухове за жестоки побоища над политическите затворници, затова Екатерина Каравелова събира подписите на майките и съпругите на задържаните, между тях Анна Георгиева и г-жа Орошакова, и с тях отива да търси помощ от чуждите дипломати в страната с търпението, че се страхуват за живота на близките си. Правителството приема този акт като предателство – трите дами са арестувани и поставени под домашен арест, а пред домовете им пазят стражари. В съда прокурорът започва своята обвинителна реч: Екатерина Каравелова е обвинена в държавна измена поради ходатайствата ѝ за осъдените пред

чуждите дипломати. Присъдата е смърт чрез обесване. Председателят ѝ дава последна дума.

„Няма що да кажа. Не се чувствам виновна. Направих това, което би направила всяка жена на мое място за мъжа си!“

Съдът се отмегля на съвещание... На въпроса на председателя към съдебния заседател Стефан Калъпчиев „Виновна ли е г-жа Каравелова?“, той отговаря:

„Виждате ли това дело? То е политическо! Аз намирам, че госпожата е невинна. Тя хубаво Ви каза: Всяка жена би направила това, което направиха тя и другарките ѝ за своите мъже.“

Петко Каравелов е освободен от затвора и през 1901 г. отново поема поста министър-председател на България. Две години по-късно Каравелов умира. Фердинанд предлага финансова помощ на Екатерина, но тя отказва, продава къщата, ипотекирана за дългове. По това време дъщеря им Виола учи в престижния Елисаветински институт в Санкт Петербург, а Лора – в Париж.

Екатерина Каравелова започва активна обществена дейност. Още през 1900 г. тя оглавява сформирания Български женски съюз, с който се поставя началото на женското движение в България. Пътува до Лондон като делегат на Македонската

Екатерина Каравелова решава да нарече дъщеря си Виола на името на Шекспирова героиня

Заедно с Петко Каравелов, Виола и Лора

конференция (1904), свикана по инициатива на Джеймс Брайс и Ноел Бъкстон. На въръщане спира в Париж и разговаря със съпругата на френския премиер за бедственото положение на македонските и тракийските бежанци. Подкрепя арестуваните по време на Илинденското въстание. В продължение на 13 месеца, по време на Балканската война работи доброволно в най-голямата софийска болница към Военното училище – доброволно и безвъзмездно.

Като старша сестра в болницата
към Военното училище, 1912 г.

„През пролетта сред болните настъпи общо учиние. На нея те открили своята мъка: „Нивите, майко, ще останат незасети, децата хляб няма да имат.” И понеже не вярвала, че жените им са се справили със земеделската работа, Екатерина Каравелова, която добре ги разбираше, измисли чудесен начин да ги успокои. Изейства от управата на болницата да бъгам изпратени в различни краища на страната, по един-две масти от тези оздравяващи, които без време могат да прекъснат за кратко лечението си. Тя бе намерила вълшебно средство да успокои раздвоената душа на българския войник. По-късно, след жътва Вече, получи писмо, а вътре един узрял житен клас, поздрав от далечно село с надпис: „Женски труд, Божи гар”.

Повече от 20 години Екатерина Каравелова е председател на най-старото софийско женско дружество – „Майка” и създаденото към него девическо професионално училище „Мария Луиза”. Дългогодишна председателка е и на Съюза на българските писателки, създаден по нейна инициатива.

„Няма проява в живота на българския народ след Освобождението, дето да няма никакво участие и г-жа Екатерина Каравелова”. (Проф. Иван Георгов)

През 1910 г. едно от големите светски събития в София е сватбата на дъщеря ѝ Виола с Илия Белинов, син на известен политик от Демократическата партия – богата, изискана, аристократична сватба. Преди това Екатерина не дава съгласието си за брака ѝ с Андрей Ляпчев, който е „беден като църковна мишка, няма свое жилище, спи на тавана на редакцията на Вестника, храни се где с каквото намери или моли приятелите си да му gagam 50 стотинки за обед.” А Виола е не само красива, но и с блестящ интелект. Известният френски журналист Марсел Дюнан, пише за нея: „Виола е нежна, с мили сини очи. Със своята фина фигура, както и с мислите и говора си тя е много различна от останалите жени в тази провинциална столица.”

Младото семейство заминава за Париж и живее там 2 години. През това време се ражда синът им Иван. Бракът обаче се оказва несполучлив –

съпругът нерекъснато се забърква в любовни авантюри. Един ден на Вратата ѝ се звъни и непозната дама през сълзи обяснява, че е бременна от нейния мъж. Следва разочарование, развод. Депресивните състояния продължават до появата на Йосиф Хербст – блестящ журналист и публицист, кореспондент на английския „Дейли мейл“, на австрийския „Ди цайт“ и на други чужди вестници, известно време е и директор на БТА, първият директор на печата от 1913 г. до 1918 г., създател на „АБВ“ – първия илюстрован всекидневник у нас.

През февруари 1921 г. дамата се венчават в софийската синагога и тя приема юдейската вяра с името Сара. На сватбата им Йосиф Хербст ѝ подарява брошка, изработена от оловните парчета куршуми, извадени от бедрото му на фронта през 1913 г. Дамата създават отлично семейство.

По-малката дъщеря Лора е изпратена в католическия пансион „Нотр Дам дьо Сион“ в Париж, Франция, а по-късно – в Антверпен, Белгия. От първия си брак с г-р Иван Дренков Лора ражда син – Кирил, който умира след няколко месеца. В деня на смъртта му Лора се замваря сама в стаята си и дълго свири на цигулка, без да пророни нито сълза. По време на втората бременност тя се опитва да абортира, като пие някакви билки. На седмия месец ражда хилаво момченце, което кръща на Петко.

Андрей Ляпчев запознава Лора с Яворов още през 1906 г., но дамата сключват брак шест години по-късно. Капризна, патологично ревнича, тя изпада в дълги депресии, ако не получи достатъчно внимание. От тези състояния тя излиза само с помощта на силни медикаменти или пътувайки до Париж и Лондон на лечение. Лора отрано е с разбита нервна система и още на 22-годишна възраст започва да употребява кокаин. По-късно самият Яворов помърждава този факт като казва, че „Лора е спокойна само когато има достатъчно количество от своя сигурен и съчувствен другар – кокаина“...

В спомените на столичани от онова време, Лора е една от най-красивите жени в София, ерудирана, свръхчуствителна, с влечението към изкуството и литературата, меланхолична по характер. След една от поредните сцени на ревност на 30 ноември 1913 г. Лора се застреля в дома им. Малко след това, шокиран, прави опит да се самоубие и самият Яворов, но бива спасен, макар да остава сляп и съкрушен. Обвинен, че е убил съпругата си, под влияние на пресата и родственици на Лора, в мишената на общественото осъдение, година по-късно Яворов слага край на живота си.

Смъртта на Лора заварва 53-годишната Екатерина Карабелова в Русия, където е отишла, за да съдейства с личните си връзки сред управляващите

среди, да помогне за възстановяването на добрите отношения между двете страни. Няма сили да се върне в родината си, където я обсипват с обиди в пресата, наричат я „коравата майка“, на която „не ѝ пuka, че дъщеря ѝ е убита, а се момае по светските салони на Русия“. Накрая изпраща отворено писмо, в което казва: „Престанете, голямата скръб е винаги мълчила“!

След Първата световна война, през 1919 г. от името на Българския женски съюз отправя протест до Великите сили против клаузите на тежкия за страната Нойски мирен договор. Екатерина Каравелова настоява за ревизия на Нойския договор и всички последващи от него проблеми за България. Като изнася навън тежките наболели проблеми на родината си, тя предизвиква интереса на жените от ръководството на Международната лига, една част от които посещават България и проявяват жив интерес към живота не само на бежанците в страната, но и към народа и цялата ни страна. Тя е и председател на българската секция към Международната женска лига за мир и свобода. През 1924 г. заминава за Вашингтон, където участва в Конгрес на лигата.

„Аз пледирам за правда, което ще рече за Всесветовен мир. Защото ние все още го нямаме. Той съществува на книга в мирните договори, а

не в действителност. Пограничното население живее във вечен терор...“

Същата година 14-годишният син на Виола се разболява от пневмония и умира. И понеже злото никога не изва само, на следващата година, на 16 април, след атентата в църквата „Света Неделя“, „безследно изчезва“ Йосиф Хербст, който преди това описва във Вестника свидетелството си на очевидец: офицери изхвърлят трупа на убития комунист Вълчо Иванов. Заедно с него „изчезват“ Гео Милев, Христо Ясенов и много други. Виола напразно пише писма до премиера Цанков, а в дома на Екатерина Каравелова се извършва безцеремонен обиск, което е причина за писмото ѝ до княгиня Евдокия: „Не за да моля милост,... а защото всичко това навежда до печални и тежки размишления.“ Писмата нямат отговор...

На грехата си Виола закача портрет на Хербст с надпис „Къде е той?“ и така се гвижи по софийските улици. През следващите 9 години, до края на дните си, тя живее в умопомрачение, не иска да види и да чуе никого, седи и гледа в една точка с празен поглед. Нищо не може да я изведе от ужаса, нито дори швейцарската клиника, където я изпраща майка ѝ. Накрая Виола е настанена в дома в Карлуково, където извършва животът ѝ. Екатерина подължава да се бори и да открие истината за „без-

На парахода Ордуна на път за САЩ, 1924 г

следно изчезналите” хора от „Света Неделя”. По нейния разказ Анри Барбюс пише книгата „Палачите”.

През 1926 година Международната женска лига за мир и свобода организира своя пореден конгрес в Дъблин. За делегат отново е избрана Екатерина Каравелова. Макар и вече в не добро здраве, тя застава на международната трибуна и говори пред представителите на лигата за отнетите на България малцинства от Македония, Тракия, Добруджа и Западните покрайнини.

„Петмилионната грамада с широките авенюта и тесни улици, с първите небостъргачи, които видях, уличите, на които краят не се вижда... Навред благосъстояние, богатство,

разкош, удобство, доведени за жената до минимум труд и физическо напрежение... А умствено напрежение, и тънък усет у американката рядко се среща... Българките не си знайат цената: колко труд и сили отнема нашето домакинство и как жените ни имат желание и намират време за духовна култура... Навред из Америка, на всяка от нас се падаше да говори задължително поне Веднъж на ден. Частно и общо аз говорих само и само за България.”

Екатерина Каравелова пише на френски език стутията „Българката вчера и днес”, която предизвиква голям интерес в много държави и е публикувана във Франция, Холандия, Швеция, САЩ. В нея се казва:

„Ролята на българката – пише Екатерина Каравелова – не е в това да раздухва политически страсти. Издигната над тях, нейната обществена мисия е да бъде връзката за тържеството на висшата правда и справедливост, които нямат партийна принадлежност...”

Екатерина Каравелова участва най-активно в създаването на Комитет за защита на евреите в Германия, заедно с писателя Антон Страшимиров, проф. Асен Златаров, проф. Петко Стайнов и гр. Тогавашните вестници „Мир“ и

Екатерина Каравелова

На Съюзническата национална
алея Музейски, когато сърд
це не има, да си спомняш с
кои могли да си разговаря
Е. Каравелова

Екатерина Каравелова, 1926 г.

Сло-

во" публику-

ват статии срещу изграждането на комитет, като пишат, че не е работа на България, още повече на отделни граждани, да се бъркат в делата на Велика Германия. На 3 юли 1933 г. е осуетено събрание, на което лектори са Екатерина Каравелова и Антон Страшимиров.

Със Закон за защита на нацията (в сила от 23 януари 1941 г.) се уреждат обществените отношения, свързани със статута на тайните организации, лицата от еврейски произход, тяхното имущество, противонационалните и съмнителни прояви по време на Втората световна война.

През август 1942 г. с Указ е установлен по-строг режим за евреите и е създадено Комисарство по еврейските въпроси (KEB), начело с Белев. От този момент българските евреи са принудени да носят жълта звезда на гърди си, къщите и магазините са маркирани със знаци.

Митрополит Стефан издава тези ограничения да не важат за всички покръстени евреи. На 2 март 1943 г. кабинетът одобрява с повериителен Указ №127, даваш инструкции на КЕВ да депортира извън границите на страната, в съгласие с германските власти, до 20 000 евреи, живущи в насърко освободените земи. Подпредседателят на камарата Пешев и други членове на парламента научават по неофициален път за тайния план и решават да действат незабавно.

На 9 март сутринта те се срещат в кабинета на Димитър Пешев с Яко Барух, полковник Аврам Таджер (най-висшия български офицер – еврей) и с други еврейски водачи, които се съгласяват да подигнат въпрос пред Народното събрание още същата вечер. На 21 май 1943 г. софийските евреи получават заповеди за изселване, даващи им три дни срок да напуснат столицата. Една група от опозиционни деятели, водени от Мушанов, Казасов, Велчев, Буров, Петков и Георгиев, изпращат протестно писмо до правителството, подписано от 42 депутати. Митрополит Стефан и Светият Синод на Българската православна църква обещават своята пълна подкрепа.

На 25 май 1943 г. в дома на 83-годишната Екатерина Каравелова идвам по съвет на митрополит Стефан равинът

г-р Ашер Хананел с още две жени, въпреки полицейския час, където заедно написват петиция до царя с искане за отмяна на депортирането на евреите. Молбата е г-жа Каравелова да предаде писмото до цар Борис III. Тя също подписва писмото и добавя към него думите: „Синко, и ти си баща, не прави никому зло.“ После сама тръгва по тъмните софийски улици, за да го предаде на княгиня Евдокия, сестра на царя.

Екатерина Каравелова се опитва да направи незабавна среща с цар Борис III, но той е в ловната си хижа в Рила. Както и с папския наместник – монсеньор Джузепе Мацоли и католическите свещеници (известни със симпатии си към евреите) да подкрепят петицията.

Целият български народ, българската православна църква, представителите на творчески съюзи и на различни съсловия: като се започне от Съюза на адвокатите и се стигне до тютюноработниците и сладкарите, се обявяват против депортирането на близо 49 000 български евреи към лагера в Треблинка. В протестното писмо, подписано от 43-ма народни представители, начело с подпредседателя на парламента Димитър Петшев, се казва: „Тя (депортацията) би лепнала на България незаслужено едно петно, което не само ще ѝ тежи морално, но и политически ще обезсила всички нейни аргументи от тяхъв ха-

рактер, към които тя сигурно ще има нужда да прибягва в бъдещите свои международни отношения“.

Спасението на българските евреи става възможно и благодарение на солидарността на обикновените българи, на традиционната им толерантност към съседа от друг етнос и религия. Неслучайно през 1943 г. германският посланик в България Бекерле пише:

„Израснал отчасти с гърци, турци и цигани, обикновеният българин не разбира смисъла на борбата против еврейството, още повече, че и расовият въпрос по природа не му е понятен.“

В делото по спасяването на българските евреи особена заслуга има Екатерина Каравелова, която залага всички си авторитет и енергия, въпреки напредналата си възраст.

След 9 септември 1944 г. на власт идва комунистическото правителство, което изисква от представителите на старата буржоазна класа да подпишат декларация за лоялност към новата власт. Екатерина Каравелова не подписва такава декларация и до края на живота си не приема политиката на новото правителство. Въпреки това, на 1 април 1947 г. Георги Димитров разпорежда да се направи държавно погребение на Екатерина Каравелова в гроба на църквата „Свети Седмочисленици“, където е погребан и нейният съпруг. ■

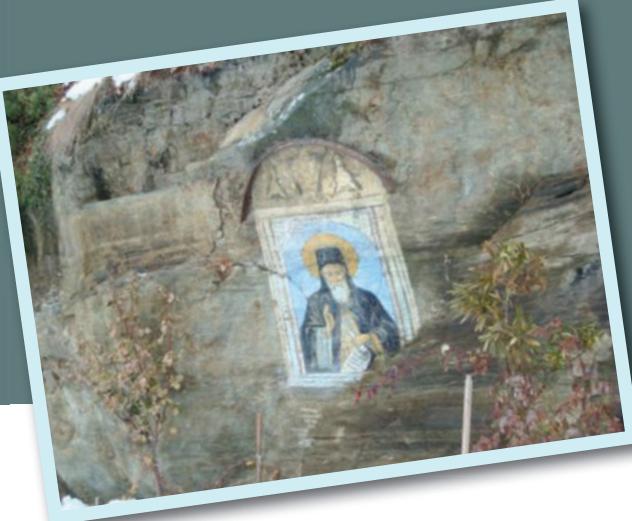

Марияна Филипова

Есен в манастира „Св. Йоаким Осоговски“

Безспорно един от най-красивите манастири на Балканския полуостров в днешно време е манастирът, разположен по склоновете на Осоговската планина. На три километра от град Крива Паланка в Македония и на не повече от десет километра от българската граница, се издига в небето манастирски комплекс, който събира красиците със све-

ланка в Македония и на не повече от десет километра от българската граница, се издига в небето манастирски комплекс, който събира красиците със све-

щеното в едно цяло. Името му е „Св. Йоакум Осоговски“.

Изграден в края на 11 век до началото на 12 век, манастирът носи името на св. преподобни Йоакум Осоговски, известен още като Йоакум Сардинополски или Сарандапорский, което произлиза от името на региона, в който се намира манастира. Според житието на св. Йоакум, манастирът е основан от свещеник на име Теофан. Теофан е именно и монахът, погребал мощите на Свети Йоакум Осоговски в манастирската църква.

Манастирът, впечатляващ с внушителната си конструкция и заобикалящата го райска флора, е преминал и през множество трудности през вековете. Монасите са били принудени да потърсят финансова помощ за укрепването на светата обител през 16 век. За щастие, тяхната кауза е била увенчана с успех, но уви проблемите не свършват дотук. Налага се отново да бъде потърсена подкрепа за възстановяването на увредените църковни и манастирски сгради в комплекса, след силно земетресение,

предизвикало множество разрушения. С Божията помощ, с подкрепата на монасите и с помощта на добродетелните люде, отзовали се в тежките моменти, манастирът оцелява и през 17 век бележи разцвет.

През 18 век манастирът бива изоставен, мощите на свети Йоакум са изгубени, а причините за осиротяването му остават неизяснени. Християните продължават да честват празника на манастира на 16 август, въпреки че османските нашественици по онова време дълги години не разрешавали той да бъде възстановен. Извън времето и на следващия обрат в историята на храма, който носи окончателното укрепване и разрастване на манастира. В периода 1847 – 1851 се изгражда голямата манастирска църква, която представлява монументална каменна сграда с артикула и куполи. Отличава се с трикорабна архитектура, с грандесем купола и преглаверия от юг и от запад.

Църквата е посветена на свети Йоакум Осоговски и е осветена в годината на нейното построяване, през

1851 г. Обособено е почетно място за поклонение пред мощите на св. Йоакум до западния зид на църквата. Изписването на църквата, по-специално куполите на прегдверието, става факт едва в началото на 20 век. От тогава датира и църковният интериор, който е съхранен до днес.

„Рождество на Света Богородица“ е името на малката манастирска църква в комплекса. Построена е в края на 11 век и е забележителна със своята архитектура, както и с чудотворния си извор. Формата на вписан кръст, която пресъздава черквата, полу-кръглите ѝ свободе и въвата купола, поставят духовна рамка на всяка картина или снимка, направена на този свят храм. Множеството стенописи и забележителни икони изпълват душите на посетителите със светли и топли чувства. Всяка година на 8 септември се чества един от най-големите християнски празници – Денят на раждането на Божията Майка, заедно с празника на църквата. Светената Вода, която непрестанно струи от черковния извор събира множество християни, притекли се да опитат лековитите ѝ и чудотворни свойства. Именно аязмото е едно от най-ценните блага, с които ни е дарил Бог, чрез тази църква. Малката манастирска църква е търпяла две възстановявания, през 14 и през 19 век, благодаре-

ние на които е успяла да се съхрани до наши дни, изпълнена с изящество и прелест.

Манастирът "Св. Йоакум Осоговски", със своята 35 километрова дистанция от град Кюстендил е светиня, която си заслужава да бъде видяна. Китните цветя и свежата зеленина свидетелстват както за Божия по-веля, така и за монашеско усърдие в поддръжката на манастира. Човек като погледне на шир и длъж, високо горе от стъпалата на манастира, няма начин да не помисли, че Господ специално е изbral това място и изящно го е изпсал с чудодейната си чешка. Вероятно това е причината, поради която ежегодно в манастира се провежда лятна школа по изкуство и архитектура. Манастирът „Св. Йоакум Осоговски“ оставя трайен спомен у посетителите си и с духовната наслага и положителните усещания, които им възхва. Заредени с духовна енергия и оптимистични чувства, християните се любуват на пъстрите багри и на причудливите скални форми, които срещат по пътя. На излизане от манастира, за довиждане благодарят на Бог, че ги е довел да се полюбуват на природното изящество, което е създал, и за това, че им е дал да носят със себе си частница от свещената обител – светена Вода и духовно пречистване. ■

Фондация „Покров Богородичен”
Издателство „Омофор”
София 1330, ул. „Младежка искра” 3
тел.: (02) 987 16 55
e-mail: omophor@gmail.com

www.pravoslavie.bg
www.omophor.com

Книжарница
<http://shop.pravoslavie.bg>
e-mail: bookstore@pravoslavie.bg

* * *

Електронни издания
<http://ebooks.pravoslavie.bg>
e-mail: ebooks@pravoslavie.bg

p r a v o s l a v i e . b g

WWW.SVET.BG